



UNGDOMSSTYRELSEN  
[www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se)

# FRÅN STAT TILL KOMMUN

En kartläggning av Ungdomsstyrelsens stöd till den kommunala ungdomspolitiken 1997–2011 och en strategi för framtida insatser



# **FRÅN STAT TILL KOMMUN**

**En kartläggning av Ungdomsstyrelsens stöd till den kommunala ungdomspolitiken 1997–2011 och en strategi för framtida insatser**

## Förord

Ungdomsstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2011 i uppdrag att se över insatserna för att stödja den kommunala ungdomspolitiken och insatsernas resultat i syfte att förtydliga och öka effekten av Ungdomsstyrelsens stöd till den kommunala ungdomspolitiken. Vi fick också i uppdrag att inom anslagsposten 3, Utvecklingsinsatser gentemot kommuner, redovisa vilka utvecklingsinsatser som genomförts, vilka prestationer som åstadkommit samt deras kostnader. Båda uppdragen redovisas i denna rapport.

Under arbetet har vi hämtat information från en bred krets aktörer och experter inom området för lokal och regional ungdomspolitik. Ett stort tack till alla er som har ställt upp med er tid och generöst bidragit med er kunskap och kompetens!

Rapporten har sammanställts inom enheten för nationell och kommunal ungdomspolitik av utredarna Tiina Ekman och Idah Klint i samverkan med enhetschef Inger Ashing. I arbetsgruppen ingick också handläggarna Berit Israelsson och Gerhard Holmgren.

Per Nilsson

generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

# Innehåll

1	Uppdraget.....	4
2	Regeringen, Ungdomsstyrelsen och kommunerna.....	4
2.1	Relationen mellan stat och kommun.....	4
2.2	Regeringens styrning av Ungdomsstyrelsen.....	7
3	Sammanställning.....	8
3.1	Metod och avgränsning.....	8
3.2	Kunskaps- och utbildningsinsatser.....	10
3.3	Finansiellt stöd.....	17
3.4	Verktyg och metoder.....	19
3.5	Kombinerade insatser.....	22
4	Insatsernas effekter.....	26
4.1	Indikatorer för ungas inflytande och representation.....	27
4.2	Synen på Ungdomsstyrelsens stöd.....	29
4.3	Kommuner vi inte haft kontakt med.....	34
5	Slutdiskussion.....	36
6	Strategisk inriktning.....	43
6.1	Ungdomsperspektiv och kunskapsbaserat arbetssätt.....	44
	Referenser.....	46

## 1 Uppdraget

I Ungdomsstyrelsen regleringsbrev för 2011 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2010) ska myndigheten se över insatserna för att stödja den kommunala ungdomspolitiken och insatsernas resultat i syfte att förtydliga och öka effekten av myndighetens stöd till den kommunala ungdomspolitiken. Bakgrunden till uppdraget är Statskontorets myndighetsanalys av Ungdomsstyrelsen där en av slutsatserna var att:

*”Ungdomsstyrelsen saknar en tydlig strategi för sitt uppdrag att verka för att kommunerna utvecklar en kunskapsbaserad ungdomspolitik och när det statliga åtagandet övergår i respektive kommuns ansvar för den egna ungdomspolitiken”*

(Statskontoret 2010).

Statskontoret ansåg dessutom att det inte fanns tillräckligt med underlag för att bedöma myndighetens arbete gentemot kommunerna.

I denna rapport sammanställer vi därför Ungdomsstyrelsens samlade insatser inom uppdraget att stödja kommunerna under 1997–2011 och redovisar en strategi för myndighetens framtida arbete. Att beskriva de senaste 15 årens arbete ger en översiktlig bild av våra insatser för att stödja kommunernas ungdomspolitiska arbete. Samma beskrivning belyser även hur både regeringens och kommunernas ungdomspolitiska arbete har utvecklats under samma period och hur Ungdomsstyrelsens roll har utvecklats gentemot kommunerna.

## 2 Regeringen, Ungdomsstyrelsen och kommunerna

Statskontoret konstaterade i sin myndighetsanalys av Ungdomsstyrelsen att myndigheten behöver tydliggöra gränsdragningen för olika åtaganden som respektive aktör har inom ungdomspolitiken. Därför börjar vi med en översiktlig beskrivning av relationen mellan stat, region och kommun inom det ungdomspolitiska området. Vi beskriver också hur regeringen har styrt Ungdomsstyrelsens uppdrag gentemot kommuner de senaste 15 åren.

### 2.1 Relationen mellan stat och kommun

Det kommunala självstyret är grunden för Ungdomsstyrelsens kommunala uppdrag – det är kommunerna som bestämmer hur de vill skapa och utveckla sin politik för unga och om de vill ha någon. Ungdomsstyrelsens verksamhet vänder sig till landets alla kommuner men insatserna för utveckling och stöd sker även till mellankommunala sammanslutningar som region- och kommunförbund samt till landsting och stadsdelar. Det offentliga är ofta organiserat i olika sektorer – som utbildning, fritid, hälsa och

arbetsmarknad – men Ungdomsstyrelsens uppdrag gentemot kommunerna är sektorsövergripande, vilket innebär att alla offentligt styrda sektorer på lokal nivå inkluderas.

Ungdomsstyrelsens uppdrag gentemot kommunerna utgår från den nationella ungdomspolitikerna och dess två övergripande mål, att alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha verklig tillgång till välfärd och verklig tillgång till inflytande. Dessa konkretiseras ytterligare i instruktionen (SFS 2007:1140, SFS 2011:1602) från regeringen som beskriver *vad* myndigheten ska arbeta med:

*”2 § Ungdomsstyrelsen ska inom ungdomspolitikerna särskilt*

- 1. ansvara för att det finns samlad kunskap om ungdomars levnadsvillkor och sprida denna kunskap på nationell och lokal nivå,*
- 2. göra samordnade uppföljningar av statliga insatser för ungdomar och verka för att ungdomsperspektivet utvecklas i statliga myndigheters verksamheter,*
- 3. verka för att kommunerna utvecklar en kunskapsbaserad ungdomspolitik och stödja denna utveckling, och*
- 4. verka för förnyelse och utveckling av ungdomars fritids- och föreningsverksamheter.”*

*(SFS 2011:1602)*

Att det finns en nationell ungdomspolitik betyder inte att det per automatik finns en regional eller lokal sådan. Begreppet ungdomspolitik är något som med några undantag sällan används i regioner och kommuner. Ett omvänt exempel är fritidspolitiken som är ett välkänt begrepp i kommunal förvaltning men som inte har någon motsvarighet på statlig nivå.

De statliga och regionala aktörerna kan bidra med kunskap, inspiration samt skapa ramar och system att verka i, men i det decentraliserade Sverige är den lokala nivån förmodligen den viktigaste för de unga. Det är på den lokala nivån beslut leder till handling och insatser och där olika personer möter unga på olika sätt. Oftast är det de kommunala verksamheterna som bidrar till reell skillnad i ungas villkor och ett stort ansvar ligger alltså på kommunala politiker och tjänstemän.

## *Ungdomspolitikens framväxt*

Grunderna för det ursprungliga ungdomspolitiska uppdraget formulerades och började praktiseras under 1900-talets mitt. Den ”ungdomsutmaning” samhället, politiken och folkrörelserna ställdes inför vid denna tid var annorlunda än dagens utmaning. De stora ungdomsgrupper som samlades i de snabbväxande industriorterna, sysslolösa efter en avslutad skol- eller arbetsdag, framkallade vid den tiden åtgärder från stat, kommun och föreningsliv som ledde till en omfattande utbyggnad av offentligt föreningsstöd, ledarutbildningar och fritidsverksamheter med mera (Bjurström 1994).

Om gårdagens ungdomsutmaning kan sägas ha varit *den meningsfulla fritiden* så är dagens snarare *ungas etablering* i ett mer komplext samhälle. För att lösa denna utmaning krävs därför större flexibilitet och sektorsövergripande lösningar. Även om tidigare generationer också kan vittna om att de hade problem när de skulle flytta hemifrån och komma igång med vuxenlivet är läget för dagens ungdomsgeneration förmodligen ännu svårare. Utmaningarna kring ungas etablering är många: långtifrån alla unga har en utbildning eller kompetens som motsvarar kraven på arbetsmarknaden; den höga ungdomsarbetslösheten i sig och dess földeffekter; många unga är utestängda från socialförsäkringssystemen på grund av att de saknar en tidigare arbetsinkomst. Den svåra övergången från utbildning till arbete försvårar också ungas etablering på bostadsmarknaden, något som *Fokus 11 – en analys av ungas bostadssituation* visade (Ungdomsstyrelsen 2011a).

Traditionellt har de ungdomspolitiska frågorna likställts med ungas fria tid och i den kommunala organisationen har de oftast legat inom kultur- och fritidsområdet, där även frågor som berör ungas inflytande har placerats. Övriga frågor som berör ungas villkor har behandlats inom respektive sakpolitikområde. Under senare år har dock nämnd- och förvaltningsorganisationen luckrats upp och skapat en större variation för ungdomsfrågornas hemvist lokalt. Antalet kultur- och fritidsnämnder har minskat. Nya nämnder och förvaltningar har vuxit fram inom området barn, unga och utbildning. Uppdrags- och beställarorganisationerna har också förändrat strukturen för hur ungdomsfrågorna hanteras. Men även arbetet med ungas inflytande har bidragit till ett helhetsperspektiv på ungas villkor, då allt fler kommuner har insett att ungdomsfrågor berör fler kommunala nämnder och förvaltningar än de som har hand om kultur och fritid.

På lokal nivå har alltså ungdomspolitikens fokus skiftat från kultur- och fritidssektorn till ungas samlade villkor inom flera politikområden. Ambitionen hos många kommuner har varit att utveckla ett samlat ungdomsperspektiv och samverka mellan olika kommunala förvaltningar. Parallellt med detta har kommunernas aktiviteter för att skapa lokalt ungdomsinflytande skjutit fart. Olika former av inflytandeforum för unga har etablerats i



syfte att stärka den lokala demokratin. Vidare ser vi en växande utveckling av lokala verksamheter som tar sig an frågan om ungas etablering i samhället, med inriktning på till exempel arbetsmarknad, integration, utbildning, kultur eller idrott.

## 2.2 Regeringens styrning av Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsens kärnuppdrag beskrivs i myndighetens instruktion. Regeringen styr Ungdomsstyrelsens verksamhet genom framför allt årliga regleringsbrev. Av regleringsbreven framgår myndighetsanslaget, det vill säga hur mycket medel Ungdomsstyrelsen får, för vilka syften och om, och i så fall hur, arbetet ska åiterrapporteras. Utöver uppdragen i regleringsbreven kan nya uppdrag komma när som helst under året genom särskilda regeringsbeslut.

Ungdomsstyrelsens uppdrag om stöd till kommuner har ändrats i takt med att inriktningen för den nationella ungdomspolitiken har förändrats. De ungdomspolitiska målen har varit vägledande och haft stor betydelse för myndighetens insatser. Därtill har skrivningar i våra regleringsbrev varit styrande för de internt formulerade mål som vi haft för vår verksamhet. Ungas inflytande och delaktighet var ett uttalat mål mellan 1997 och 2004. Begreppet sektorsövergripande ungdomspolitik blev en viktig del av uppdraget 2000 och några år senare, 2003, lanserades den nuvarande inramningen av stödet till kommunerna – nämligen att det lokala ungdomspolitiska arbetet bör baseras på kunskap.

Omfattningen av myndighetens stödinsatser gentemot kommuner är helt beroende av regeringens anslag och de villkor som anges där, vilket är ytterligare ett sätt för regeringen att styra myndighetens verksamhet. Sedan 2004 har Ungdomsstyrelsens årliga anslag för utvecklingsinsatser gentemot kommuner varit cirka 6 miljoner kronor. Innan dess var det årliga anslaget betydligt lägre och det kommunala uppdraget byggde i stor omfattning på de särskilda uppdragen att fördela medel från Allmänna arvsfonden.

### 3 Sammanställning

I detta kapitel presenterar vi Ungdomsstyrelsens insatser för att stödja utvecklingen av en lokal ungdomspolitik. Kapitlet inleds med en beskrivning av metod och avgränsning. Sedan följer en sammanställning av myndighetens mest väsentliga insatser mellan 1997 och 2011.

#### 3.1 Metod och avgränsning

Många av våra insatser berör kommuner på ett eller annat sätt. Vi har därför valt att avgränsa denna kartläggning på följande sätt: vi har endast inkluderat *insatser som har bekostats av myndighetens anslag för utvecklingsinsatser gentemot kommuner, de regeringsuppdrag som haft kommuner som målgrupp samt egeninitierade projekt med extern finansiering*. Totalt är det 24 insatser som beskrivs i denna sammanställning.

De dokument som studerats i syfte att få en översyn av de insatser som genomförts mellan 1997 och 2011 är *regleringsbrev, årsredovisningar, aktivitets- och projektplaner, slutredovisningar, utvärderingar* samt annan dokumentation som *broschyrer och skrifter*. Ambitionen har varit att ge en enhetlig beskrivning av insatserna men på grund av det skiftande underlaget har inte detta kunnat göras fullt ut. Regeringsuppdragens insatser, budget och resultat var lättare att överblicka än övriga insatser på grund av att dessa alltid slutredovisas till regeringen. De insatser som Ungdomsstyrelsen själv initierat eller förvaltats efter avslutat regeringsuppdrag och finansierat genom anslagsposten *Utvecklingsinsatser gentemot kommunerna* har inte följt en sådan mall eller haft sådana redovisningskrav.

En översikt av insatserna presenteras i tabell 3.1 nedan. Vi har valt att dela upp insatserna i tabellen efter karaktären i vårt stöd till kommunerna. Myndighetens insatser har därför delats in i följande kategorier: *kunskap och utbildning, finansiellt stöd, verktyg och metoder* samt *breda insatser* som kombinerar två eller tre av de andra stödformerna.

För att beskriva effekterna av myndighetens insatser, som vi redovisar i kapitel 4, använde vi skriftliga enkäter, en till kommuner som varit föremål för våra insatser och en till kommuner som vi inte haft någon eller begränsad kontakt med. Vi höll samtal i fokusgrupper med utvalda representanter för lokala verksamheter som vi haft mycket kontakt med. Vi har också hämtat in kompletterande information genom samtal med praktiker, tjänstemän, experter, forskare samt företrädare för Sveriges Kommuner och Landsting.

Tabell 3.1. Översikt av Ungdomsstyrelsens insatser gentemot kommuner 1997-2011 \*

Kunskap och utbildning	Finansiellt stöd	Verktyg och metoder	Breda insatser
Rikskonferens ** (1996– pågående)	Kommunalt utvecklingsbidrag (1998–pågående)	Årets Ungdomskommun** (1996–2010)	Stärka ungdomars möjligheter att påverka lokalsamhällets utveckling (1994–1998)
Kartläggning av lokala inflytandeorgan*** (1997–2006)	Ungdomspolitiska stöddepunkter (2001–2006)	Byråkratilotsnätverk (1998–2003)	Samverkansprojektet (1997–2001)
Regionala konferenser (2000–pågående)	Kommunala navigatorcentrum (2005–2007)	Lokal uppföljning av ungdomspolitiken – LUPP** (2001–pågående)	Förbyggande och främjande, inklusive pilotregioner (2006–2009)
Kartläggning av lokala handlingsprogram*** (2000–2006)	Nätverk för ungdomsfrågor, NUF-bidrag (2007–2011)	Regional ungdomspolitik/regiondialog (2009–pågående)	Svenskt–turkiskt ungdomspolitiskt samarbete (2008–2009)
Förebygga våld mot unga kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld (2007–2010)		Chefsnätverk (2011- pågående)	Temagrupperna unga i arbetslivet (2009–pågående)
Unga, sex och internet (2008– pågående)			
Gift mot sin vilja (2010–2011)			
Främja lokalt ungdomsinflytande (2009–2010)			
Nationell ungdomspolitisk utbildning och tankesmedja (2010)			
Mötesplatser för unga hbt-personer (2011– pågående)			
Unga föräldrars möjlighet att slutföra sin utbildning (2011)			
Ungdomspolitisk utbildning (2011–pågående)			

\* Insatser i blått är regeringsuppdrag, de övriga är Ungdomsstyrelsens egeninitierade stöd till kommunerna.

\*\* Dessa insatser var inledningsvis regeringsuppdrag men som sedan dess har förvaltats av Ungdomsstyrelsen och finansierats genom anslagsposten *Utvecklingsinsatser gentemot kommunerna*.

\*\*\* Ett uppföljningsuppdrag vars resultat har använts i metodstödande syfte gentemot kommunerna.

Efter denna översikt följer nu beskrivningar av insatserna uppdelat i ovanstående kategorier och i kronologisk ordning.

## 3.2 Kunskaps- och utbildningsinsatser

Nedan presenterar vi de insatser vars syfte har varit att förmedla kunskap till kommunerna. Insatserna presenteras kronologiskt efter startdatum.

### *3.2.1 Ungdomsstyrelsens rikskonferens (1996–pågående)*

Den årliga rikskonferensen är Ungdomsstyrelsens mest omfattande utåtriktade aktivitet. Syftet med konferensen är att stimulera landets kommuner att utveckla en kunskapsbaserad och sektorsövergripande ungdomspolitik. Via föreläsningar och seminarier av hög kvalitet ska deltagarna få ökad kunskap om ungdomspolitiska frågor. De ska vidare få möjlighet att knyta nya kontakter och utbyta erfarenheter. Rikskonferensen tillkom för att utveckla ett sammanhang kring uppdraget att utse Årets ungdomskommun med fokus på ungas inflytande.

Konferensen har därför haft en nära koppling till Årets ungdomskommun under åren då kommunen som hade fått utmärkelsen fick arrangera följande års rikskonferens i samarbete med Ungdomsstyrelsen. Modellen med en ambulerande konferens var tilltalande på många sätt, men de praktiska arrangemangen var väl betungande och 2006 bestämde myndigheten att ta över hela ansvaret och arrangerar den årliga rikskonferensen i Stockholm. I snitt har 94 kommuner deltagit på varje rikskonferens sedan 2008. Konferensen har haft cirka 850 deltagare per år sedan 2008 och av dessa har ungefär hälften deltagit för första gången. Från 2007 har konferensen utvärderats och fått höga användarbetyg varje år. Efter 2011 års rikskonferens angav 95 procent av de som svarade på utvärderingen att kunskapen de fått på konferensen var användbar i deras arbete.

### *3.2.2 Ungdomsstyrelsens kartläggning av lokala inflytandeorgan (1997–2006)*

Mellan 1997 och 2006 genomförde Ungdomsstyrelsen en årlig kartläggning av lokala inflytandeforum för unga i landets kommuner och landsting. Detta var med andra ord ett uppföljningsuppdrag vars resultat har använts i metodstödande syfte gentemot kommuner.

I sammanställningen av myndighetens arbete med demokrati- och inflytandefrågor som genomfördes 2001 ingick att rapportera om utvecklingen av lokala inflytandeforum (Ungdomsstyrelsen 2001). I den konstaterades att antal inflytandeforum för unga ökade stadigt för varje år som kartläggningen genomfördes. Definitionen av lokala inflytandeforum som användes i detta sammanhang var:

*”En kontinuerlig dialog förs mellan ungdomar och kommunpolitiker/kommunala beslutsfattare’ samt att syftet med forumet är att ’anlägga ett ungdomsperspektiv på lokala samhällsfrågor i stort’.” (Ungdomsstyrelsen 2000b)*

Intresset för inflytandeforum var stort i kommunerna och landstingen och Ungdomsstyrelsen kunde spela en viktig roll i att ge råd och tips så att initiativen kunde utvecklas till verkligt inflytande för unga lokalt. Antalet inflytandeforum i landets kommuner var också en av indikatorerna för ungas inflytande och representation som Ungdomsstyrelsen redovisade årligen mellan 2006 och 2009 i rapportserien *Ung idag* (Ungdomsstyrelsen 2006, 2007, 2008, 2009) och dessförinnan, 2001–2004, i rapportserien *Ung* (Ungdomsstyrelsen 2001, 2002, 2003, 2004). Med kartläggningen som utgångspunkt producerades även en årlig adressbok till lokala inflytandeforum, *Adressboken*, som skulle vara ett verktyg för att lätt ta kontakt med andra kommuner och landsting för erfarenhetsutbyte (se Ungdomsstyrelsen 2002).

### *3.2.3 Regionala konferenser (2000–pågående)*

Under 2000 arbetade myndigheten aktivt för att öka intresset för en sektorsövergripande ungdomspolitik på lokal nivå. En del i detta arbete var att arrangera fem regionala konferenser i samarbete med Svenska Kommunförbundet. Konferenserna, som sedan blev årliga, är till för att föra ut myndighetens nya kunskap om unga. En viktig del av konferensdagen är presentationer av de senaste regeringsrapporterna. Men konferenserna erbjuder även exempel från lokala verksamheter som bedrivs i närheten av den aktuella konferensorten.

Ungdomsstyrelsen riktar de regionala konferenserna till en bred målgrupp för att även möjliggöra erfarenhetsutbyten och möten över sektorsgränser mellan lokala aktörer. De regionala konferenserna genomförs i samarbete med de kommuner som ansöker om medel från Ungdomsstyrelsen för att arrangera en konferens. I snitt har 61 kommuner deltagit på de regionala konferenserna varje år sedan 2008. Den senaste utvärderingen av de regionala konferenserna visade att 92 procent av deltagarna ansåg att kunskapen de fått var användbar i deras arbete.

### *3.2.4 Ungdomsstyrelsens kartläggning av lokala handlingsprogram (2000–2006)*

Enligt regleringsbrevet för 2000 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 1999) skulle Ungdomsstyrelsen:

*”lämna en översiktlig beskrivning av hur sektorsövergripande kommunal ungdomspolitik utvecklats inklusive redovisning av antalet kommuner som utvecklat ungdomspolitiska handlingsprogram eller liknande dokument i syfte att utveckla den kommunala ungdomspolitiken”.*

Enligt myndighetens årsredovisning för 2002 (Ungdomsstyrelsen 2003) preciserades detta uppdrag genom tillägget:

*”ta fram information om antalet kommuner som i samarbete med unga tagit fram kommunala handlingsplaner eller liknande dokument”.*

Detta var med andra ord snarare ett uppföljningsuppdrag vars resultat har använts i metodstödande syfte gentemot kommuner.

För att ta reda på förekomsten av ungdomspolitiska mål- och strategidokument i landets kommuner genomfördes årliga enkätundersökningar. Resultatet av enkätundersökningarna redovisades i samband med årsredovisningen varje år. Men antalet ungdomspolitiska handlingsplaner i landets kommuner var även det en av indikatorerna för ungas inflytande och representation som Ungdomsstyrelsens redovisade årligen mellan 2006 och 2009 i rapportserien *Ung idag* (Ungdomsstyrelsen 2006, 2007, 2008, 2009) och dessförinnan 2001–2004 i rapportserien *Ung* (Ungdomsstyrelsen 2001, 2002, 2003, 2004).

Från 2000 konstaterades det att alltfler kommuner under den senare delen av 1990-talet formulerade sitt ungdomspolitiska arbete i mål och strategier samt att det fanns ett stort intresse för denna fråga i kommunerna.

### *3.2.5 Förebygga våld mot unga kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld (2007–2010)*

Ungdomsstyrelsen fick under 2007 ett utbildningsuppdrag som innebar att myndigheten skulle genomföra utbildningar om insatser som kan förebygga mäns våld mot flickor och unga kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (IJ2007/2250/UNG). I myndighetens regleringsbrev för 2009 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2008) fick Ungdomsstyrelsen förnyat mandat att arbeta vidare med uppdraget under 2009 och 2010. Uppdragets målgrupp var bland annat personal inom kommunernas och olika stadsdelars socialtjänst, skolor samt kultur- och fritidsverksamheter.

Uppdraget genomfördes i huvudsak inom fyra delområden: En nationell högskoleutbildning, som omfattade 7,5 högskolepoäng, i samverkan med Uppsala universitet och Sensus studieförbund; spetskompetensutbildningar där verksamheter som skyddat boende, socialtjänst och kvinnojourer med lång erfarenhet gavs möjlighet till fördjupning; konferenser inriktade på unga män, manlighet och våld; stadsdelsdialog i Rinkeby, Rosengård och Gunnared kring jämställdhet och mänskliga rättigheter med perspektivet att förebygga våld.

Enligt uppdraget hade myndigheten sammanlagt 15,2 miljoner att använda under fyra år. Största delen av medlen satsades på den nationella högskoleutbildningen som hade

deltagare från totalt 100 kommuner mellan 2008 och 2010. Kursdeltagarnas betyg på kursen som helhet har varit högt. Högst betyg fick kursen 2010 då den fick betyget 4,77 på en femgradig skala. Utvärderingarna av spetskompetensutbildningarna har visat att deltagarna uppskattat att tillsammans få fördjupa och förfina det man en gång lärt sig om hedersrelaterat våld och förtryck. Seminarierna kring unga män, manlighet och våld mötte ett stort gensvar och identifierades som ett fortsatt utvecklingsområde av myndigheten. Inom stadsdelsdialogen öppnades nya kontaktytor mellan ideella organisationer, men också en fördjupad samverkan mellan organisationer och kommuner i form av stadsdelsförvaltningar.

### *3.2.6 Främja lokalt ungdomsinflytande (2008–2009)*

I december 2007 fattade regeringen ett beslut (IJ2007/3346/UNG) om uppdrag till Ungdomsstyrelsen att främja lokalt ungdomsinflytande. Enligt uppdraget skulle myndigheten kartlägga lokala former av inflytande, analysera framgångsfaktorer och utvecklingsmöjligheter, sprida goda exempel samt stödja ett nätverksbyggande bland relevanta aktörer. Uppdraget genomfördes i samråd med Barnombudsmannen, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Ungdomsorganisationer, LSU, och Sveriges Ungdomsråd. Ungdomsstyrelsen fick 500 000 kronor för att genomföra uppdraget.

I rapporten *Lika olika som lika* redovisade Ungdomsstyrelsen uppdraget (Ungdomsstyrelsen 2009a). Av rapportens slutsatser framkom att det sker mycket arbete lokalt med olika inflytandeformer för unga men att få kommuner arbetar strategiskt med att nå ut och inkludera unga som är underrepresenterade i dessa lokala inflytandeforum. Det framkom också att få kommuner erbjuder unga de ”traditionella vägarna” för att påverka i en kommun utan skapar istället en parallell struktur specifikt för unga. Ungdomsstyrelsen gav ett antal förslag till regeringen utifrån rapportens resultat, bland annat att stärka kompetensen hos kommunernas demokrati- och ungdomssamordnare och att underlätta nätverk mellan aktörer som arbetar med ungas inflytande. Den kartläggning av lokala inflytandeforum för unga som påbörjades 2008 i samband med detta uppdrag kompletterades 2010 och redovisades i rapporten *Fokus 10 – en analys av ungas inflytande* (Ungdomsstyrelsen 2010a).

### *3.2.7 Unga sex och internet (2008–2013)*

Ungdomsstyrelsen fick i september 2008 i uppdrag att genomföra insatser i syfte att höja kunskapen om unga killars och tjejers attityder till och erfarenhet av sexuell exponering och sexuella tjänster mot ersättning via internet eller andra interaktiva medier. Uppdraget ska också bidra till det generella förebyggande arbetet för att minska riskerna för sexuell exploatering av barn och ungdomar (IJ2008/1824/UF). Uppdraget motsvarade fyra av åtgärderna i regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella

ändamål (rskr 2007/08:167). Uppdragets målgrupp är bland annat personal inom kommunernas och olika stadsdelars skolor, fritidsverksamheter, socialtjänst, elevhälsa och ungdomsmottagningar. Mellan 2008 och 2011 har myndigheten haft 25 miljoner att disponera till uppdraget.

Uppdraget bestod av fyra delar: (1) att genomföra en studie bland målgruppen om deras erfarenheter av och attityder till sexuell exponering och exploatering; (2) att utarbeta ett metodmaterial som kan användas av lärare i högstadiet och gymnasiet; (3) att anordna utbildningsinsatser riktade till personal inom skola, fritid och socialtjänst; (4) att anordna en utbildningsinsats riktad till tjejjourer och liknande verksamheter för killar.

I huvudsak genomfördes studien och framtagande av metodmaterial samt spridning av dessa under 2008–2009. Utbildningsinsatserna startade 2010 och myndigheten har i uppdrag att fortsatt arbeta med utbildningar till och med 2013.

Utbildningarna riktas främst till de anställda i kommunerna som har en samordnande och utvecklande roll för skola, fritidsverksamhet och socialtjänst samt andra relevanta verksamheter. Ungdomsstyrelsen arrangerar en utbildning i samarbete med Umeå universitet som innebär en möjlighet att examinera 7,5 högskolepoäng. Under 2011 genomfördes den nationella utbildningen på tre orter med sammanlagt 85 deltagare. Detta kan jämföras med 2010 när utbildningarna genomfördes på sex orter med 220 deltagare. En förklaring till det mindre antalet deltagare under 2011, förutom det mindre antalet orter, är att utbildningen var avgiftsbelagd till skillnad från 2010 då den var kostnadsfri. Utvärderingarna visade att 98 procent av deltagarna ansåg att utbildningens innehåll var användbar i arbetet (100 procent 2010).

Under 2010 deltog cirka 200 kommuner i konferenser och utbildningar kopplade till uppdraget, under 2011 var det cirka 100 kommuner som deltog.

### *3.2.8 Gift mot sin vilja (2010–2011)*

Ungdomsstyrelsen fick våren 2010 i uppdrag att genomföra insatser som kan förebygga och förhindra att unga mellan 13 och 25 år blir gifta mot sin vilja (IJ2010/750/UF). Uppdraget var en del i regeringens *Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja* (rskr 2009/10:229). Myndigheten arbetade vidare med uppdraget under 2011 och våren 2012. Uppdragets målgrupp var bland annat personal inom kommunernas och stadsdelarnas skolor, fritidsverksamheter, socialtjänst, elevhälsa och ungdomsmottagningar.



Inom ramen för regeringsuppdraget har Ungdomsstyrelsen genomfört insatser inom fyra områden. Myndigheten har varit sammankallande i ett myndighetsnätverk, genomfört informationsinsatser, kartlagt förekomsten av förebyggande arbete och behov av metodutveckling samt arrangerat utbildningar och seminarier.

För de dryga två år som myndigheten arbetade med uppdraget disponerades 9,7 miljoner kronor varav större delen lades på utbildningsinsatserna. Övriga medel användes för utrednings- och informationsarbete.

Under 2011 arrangerades högskoleutbildningen (7,5 p) *Hur kan vi förebygga att unga blir gifta mot sin vilja?* i samverkan med Uppsala universitet, Sensus studieförbund samt länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland. Kursen genomfördes på tre orter och samlade 95 deltagare från främst socialtjänst, skola och ideell sektor.

En majoritet av deltagarna i den nationella högskoleutbildningen ansåg att utbildningen var användbar eller mycket användbar för deras verksamhet. Kursen som helhet fick 4,14 på en femgradig betygsskala. Under 2010 deltog cirka 80 kommuner i uppdragets konferenser och utbildningar.

### *3.2.9 Nationell utbildning och tankesmedja (2010)*

Inför verksamhetsåret 2010 fick Ungdomsstyrelsen ett uppdrag av regeringen att genomföra utbildningsinsatser för personer med en samordnande roll i det lokala ungdomspolitiska arbetet. Dessa utbildningsinsatser skulle öka målgruppens kunskap om den nationella och internationella ungdomspolitiken samt erbjuda en mötesplats för erfarenhetsutbyte. Inom ramen för uppdraget skulle Ungdomsstyrelsen dessutom undersöka möjligheten för ett nationellt chefsnätverk för personer med ansvar för demokrati- och inflytandefrågor lokalt. Ungdomsstyrelsen fick disponera 380 000 kronor för uppdraget.

Utbildningen omfattade 7,5 högskolepoäng och genomfördes i samarbete med Linnéuniversitetet. I utbildningen deltog 21 kommuner och 5 mellankommunala sammanslutningar, 51 personer ansökte om att få delta och 36 personer valdes ut. Deltagarna fick besvara en utvärdering efter kursens slut. Den visade att 83 procent av deltagarna ansåg att utbildningen var ”mycket användbar” och 17 procent ansåg att den var ”ganska användbar”. Enligt den efterföljande utvärderingen fick utbildningen i sin helhet betyget 4,55 på en femgradig skala.

Myndigheten beslutade att begränsa tankesmedjan till tio personer. En inbjudan skickades ut till kommunala chefstjänstemän och personer med en strategisk roll i den lokala ungdomspolitikerna med fokus på inflytandefrågor. Fyra halvdagsträffar genomfördes under 2010. Ungdomsstyrelsen har efter avslutat regeringsuppdrag fortsatt arbetet som inleddes med en tankesmedja och som nu blivit ett nationellt nätverk för ungdomspolitik, Chefsnätverket, delvis finansierat via deltagaravgifter. Nätverket har nu 27 betalande medlemmar och har träffats två gånger per år sedan dess.

Efter avslutat regeringsuppdrag beslutade myndigheten att fortsätta med ungdomspolitiska utbildningsinsatser. Under 2011 erbjöd Ungdomsstyrelsen skräddarsydda utbildningar till kommuner och regioner i syfte att stödja lokal utveckling av kunskapsbaserad ungdomspolitik.

### *3.2.10 Mötesplatser för unga hbt-personer (2011–2013)*

Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser för de som arbetar inom fritidsverksamheter för unga i syfte att öka deras kompetens att skapa öppna och fördomsfria miljöer för unga hbt-personer. Uppdraget fastställdes (IJ2010/1133UF) i regleringsbrevet för 2011 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2010) och i tillägg (U2011/2078/UC). Myndigheten disponerar 4 miljoner kronor per år för att genomföra uppdraget – sammantaget 12 miljoner kronor. Uppdragets målgrupp är bland annat beslutsfattare, chefer och fritidsledare i kommuner, landsting och regioner.

Bakgrunden till utbildningssatsningen är bland annat att myndigheten i rapporten *Hon Hen Han* (Ungdomsstyrelsen 2010b) föreslog ett förstärkt utvecklingsarbete kring unga hbt-personer och mötesplatser. Myndigheten fick sedan under samma år i uppdrag att utforma ett metodmaterial om mötesplatser för unga hbt-personer. Det framtagna materialet *Öppna verksamheten! – om hbt, normer och inkludering i öppen fritidsverksamhet* (Ungdomsstyrelsen 2011c) handlar om normer som begränsar både ungas och äldres agerande. Genom olika övningar som ger möjlighet att reflektera kring normer och den egna rollen i normsystemen kan man jobba för att öppna sin verksamhet för alla.

Både rapporten och metodmaterialet har utgjort grundläggande litteratur för utbildningsinsatserna som utformats som utbildningar eller konferenser under en till tre dagar. Sammanlagt har 12 utbildnings- och konferensarrangemang genomförts och samlat över 500 deltagare som representerade cirka 43 kommuner. I utvärderingen svarade över 90 procent av deltagarna att utbildningen eller konferensen gett dem kunskap som är användbar i det egna arbetet.

### 3.2.11 Unga föräldrars möjlighet att slutföra sin utbildning (2011)

Ungdomsstyrelsen fick den 30 augusti 2011 i uppdrag av regeringen (U2011/4664/UC) att genomföra insatser i syfte att främja unga föräldrars möjligheter att slutföra sin utbildning i grund- och gymnasieskolan.

Det stora antalet strukturella faktorer som påverkar unga föräldrar försvårade uppdraget att genomföra insatser för att främja deras möjligheter att slutföra sin utbildning. Exempel på sådana faktorer är det kommunala uppföljningsansvaret, tid för förskoleplats, nätverket runt de unga föräldrarna och kanske framför allt deras ekonomiska förutsättningar.

Ungdomsstyrelsen har inom ramen för uppdraget genomfört två spridningskonferenser under namnet *Liten, men viktig*. Vid konferenserna deltog rektorer, pedagoger, elevhälsa och syo-konsulenter från skolor, socialsekreterare från kommuner, personal från försäkringskassor, ideella föreningar samt politiker. Totalt deltog cirka 140 personer.

I Ungdomsstyrelsens stöd- och informationsmaterial *Gravid i plugget – vad kan skolan göra?* (Ungdomsstyrelsen 2011b) redovisas statistik som visar att unga som blir föräldrar tidigt, i åldern 15–19 år, i betydligt lägre grad än andra har fullföljt en treårig gymnasieutbildning när de fyllt 25 år.

## 3.3 Finansiellt stöd

Nedan följer presentationer av de insatser vars syfte har varit att fördela bidrag till kommuner. Insatserna presenteras kronologiskt efter startdatum.

### 3.3.1 Kommunalt utvecklingsbidrag (1998–pågående)

Myndigheten har fördelat bidrag till kommuner sedan anslagsposten *Utvecklingsinsatser gentemot kommuner* funnits, det vill säga sedan 1998. Det saknas dock tillräckligt underlag för hur medlen har använts mellan 1998 och 2005. Mellan 2005 och 2007 fördelades dessa medel till kommunala navigatorcentrum (se nedan). I årsredovisningen för 2008 (Ungdomsstyrelsen 2009b) presenteras kriteriet som gällde för bidraget detta år och som även gällde för 2009, ”*Stöd till aktiviteter som syftar till att öka ungas inflytande och delaktighet inom den lokala ungdomspolitik*”. En central bedömningsgrund för bifall var att unga själva var delaktiga i att utforma och genomföra aktiviteten. Åren 2009 och 2010 betonades dessutom att stödet var tänkt som ett initialt stöd för ett långsiktigt och strategiskt arbete i kommunen. Från 2008 till och med 2011 har myndigheten i genomsnitt beviljat 1 885 000 kronor till 20 projekt per år. Det genomsnittliga antalet ansökningar under dessa år är 50 stycken.

### 3.3.2 Ungdomspolitiska stödjepunkter (2001–2006)

I Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för verksamhetsåret 2001 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2000) fick myndigheten i uppdrag att:

*”utreda möjligheterna att etablera regionala utvecklingscentrum (regionala stödjepunkter), med syftet att stödja utvecklingen av prioriterade områden inom ungdomspolitiken”.*

Uppdraget redovisades för regeringen i augusti 2001. År 2003 inledde Ungdomsstyrelsen ett samarbete med sex olika aktörer som kom att kallas just ungdomspolitiska stödjepunkter. De sex organisationer som blev stödjepunkter var: *Astrid Lindgrens hembygd* (Småland), *Communicare* (Värmland), *Kulturförökarna* (ett antal storstadsförorter), *Kumululus* (Kalmar), *Samverket* (Jönköping, Lidköping och Växjö) samt *Utvecklingscenter ungdom och fritid* (Skellefteå). Stödjepunkterna skulle pröva nya perspektiv och metoder för lokal ungdomspolitik, inspirera andra och vara en del i ett ungdomspolitiskt förändringsarbete.

De olika stödjepunkterna fick frihet och tid att prova nya arbetssätt och metoder som de annars kanske inte hade vågat. Utvärderingarna från 2006 visar att Ungdomsstyrelsens satsning var avgörande för organisationernas utveckling och spridning. Tidsaspekten, att de fick fyra år på sig, var en viktig faktor enligt organisationerna. Ungdomsstyrelsen förvaltade sedan kunskapen och erfarenheten från arbetet med stödjepunkterna och initierade därefter *Nätverk för ungdomsfrågor*, NUF, som beskrivs nedan.

### 3.3.3 Kommunala navigatorcentrum (2005–2007)

I slutet av 2004 fick Ungdomsstyrelsen ett regeringsuppdrag (U2006/9451/UNG och N2006/11163/A) att fördela bidrag till utveckling av så kallade kommunala navigatorverksamheter. Tanken med navigatorverksamhet var att flera aktörer, med sin specifika yrkeskompetens, skulle samarbeta mot ett gemensamt mål, att få unga i sysselsättning. Aktörerna som det handlade om var kommunens olika förvaltningar, staten samt näringslivet och ideella föreningar. Mellan 2005 och 2007 fördelade Ungdomsstyrelsen medel till 28 kommuner som ville utveckla metoder och modeller. Ungdomsstyrelsen fick totalt 4 470 000 kronor att fördela under de tre åren. Myndigheten beslutade även att fördela medel från anslagsposten *utvecklingsinsatser gentemot kommunerna*, totalt 2 100 000 kronor. Sammanlagt fördelades 6 570 000 kronor.

Alla projektledare som intervjuades inför Ungdomsstyrelsens slutrapport menade att kommunerna i och med stödet fått en bättre samverkansprocess. Det finansiella stödet ansågs var en viktig faktor för det arbetet. Sammanlagt beviljades 30 projekt medel och tolv av dem resulterade i fungerande navigatorcentrum. Idag finns nio av navigatorcentrumen kvar och de drivs utan stöd från Ungdomsstyrelsen.

### 3.3.4 *Nätverk för ungdomsfrågor, NUF-bidrag, (2007–2011)*

År 2007 beslutade Ungdomsstyrelsen att ge ekonomiskt stöd till nätverk som jobbar med ungdomsfrågor, detta var en vidareutveckling av den tidigare insatsen *ungdomspolitiska stödjepunkter*. Syftet var att organisationer, kommuner, företag och ideella föreningar skulle kunna mötas och utbyta erfarenheter.

Ekonomiskt stöd gavs för två år med 100 000 kronor per år och nätverk. Kravet var att nätverket stod för arbetet och utvecklingen. Det ingick även att dokumentera arbetet och sprida sina metoder i form av minst en informations- eller spridningsinsats per år.

Under 2007 var det 20 nätverk som sökte stöd, åtta av dem beviljades. En ny ansökningsomgång genomfördes i december 2009 och 29 ansökningar kom in, av dem hade 14 en kommunal huvudman. Sex nätverk beviljades stöd för 2010 och av dem hade fyra en kommunal huvudman och två var organisationer från det civila samhället. Enligt redovisningarna har stödet resulterat i stärkt samarbete mellan nätverksparterna som kunnat utveckla både arbetssätt och verksamheter. Exempelvis menar Dalanätverket för ungdomssamordning (DUNS) att stödet har inneburit att statusen på det strategiska ungdomsarbetet i regionen höjts.

## 3.4 Verktyg och metoder

Nedan presenterar vi de insatser som kan ses som verktyg eller metoder som Ungdomsstyrelsen kan erbjuda kommunerna. Insatserna presenteras kronologiskt efter startdatum.

### 3.4.1 *Årets ungdomskommun (1996–2010)*

År 1995 fick Ungdomsstyrelsen ett regeringsuppdrag (Civildepartementet 1995) i syfte att ”*premiера värdefullt ungdomsarbete och särskilt insatser som stärker ungas inflytande*”. Projektet började som ett regeringsuppdrag men fortsatte sedan som en av myndighetens insatser som bekostades genom myndighetens förvaltningsanslag.

Den första kommun som fick utmärkelsen var Gällivare 1996. Därefter följde kommunerna Jönköping, Skellefteå, Ludvika, Kalmar, Karlstad, Botkyrka, Robertsfors, Lund, Haparanda, Malmö, Kristinehamn, Umeå, Mora och den senaste utmärkelsen gick 2010 till Borås stad. Den utsedda kommunen har fått en prissumma. Denna har ändrats under årens gång. Även kriterierna för utmärkelsen har ändrats vid ett antal tillfällen de de följt den nationella ungdomspolitikens utveckling.

Under våren 2011 skickades en enkät ut med e-post till de 15 kommuner som fått utmärkelsen. Nio kommuner svarade på enkäten. Eftersom bortfallet var så pass omfattande kan vi inte vara säkra på att svaren ger en generell bild av utmärkelsens effekter. De svar som kom in visar dock uteslutande på att utmärkelsen hade positiva

effekter för kommunen och det lokala ungdomspolitiska arbetet. Kommunen fick uppmärksamhet för sitt arbete nationellt, vilket ledde till en rad studiebesök från andra kommuner och förfrågningar om föreläsningar runt om i landet. De flesta kommuner vittnar också om att de ungdomspolitiska frågorna fick högre status även i den egna kommunen efter utmärkelsen. Det blev politiskt sanktionerat att arbeta med ungdomspolitik. Utmärkelsen blev också ett kvitto på kommunens långsiktiga arbete.

#### 3.4.2 Byråkratilotsnätverk (1998–2003)

Nätverket för byråkratilotsar skapades 1998 på initiativ av Ungdomsstyrelsen. Byråkratilots var benämningen på det som idag oftast kallas ungdoms- eller demokratisamordnare och hade till uppgift att stimulera unga att på olika sätt engagera sig i kommunala samhällsfrågor samt att skapa förutsättningar för dem att göra sin röst hörd och påverka i kommunen. Nätverket bildades för att upprätthålla kontakten med kommuner som kommit längre i sitt utvecklingsarbete för ökat inflytande för unga jämfört med majoriteten av kommunerna. Nätverket var ett led i utvecklingsarbetet för Ungdomsstyrelsen inom ramen för regeringsuppdraget att *stärka ungdomars inflytande i lokalsamhället* som finansierades av Allmänna arvsfonden (se nedan).

Nätverket bestod inledningsvis av utvalda kontaktpersoner från ett 15-tal kommuner och delfinansierades till en början av Ungdomsstyrelsen, men organiserades för att på sikt bli självgående. Av varje representant krävdes arbetsgivarens medgivande och att en budget avsattes för att var och en skulle kunna delta två gånger per år. Ungdomsstyrelsen samordnade träffarna, men värdskapet var ambulerande. År 2003 ansåg Ungdomsstyrelsen att nätverket skulle kunna fungera utan myndighetens samordnande roll. Nätverket har också fortsatt, bytt namn (NUNI-nätverket) och vuxit till ett 60-tal kommuner och är fortfarande en viktig kontaktyta för Ungdomsstyrelsen.

#### 3.4.3 Lokal uppföljning av ungdomspolitiken - Lupp® (2001–pågående)

I regleringsbrevet för 2000 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 1999) fick Ungdomsstyrelsen i uppdrag att ”i samråd med Statskontoret och Svenska kommunförbundet utveckla ett system för uppföljning av ungdomspolitiken på kommunal nivå”. År 2001 startade Ungdomsstyrelsen pilotprojektet Lupp – Lokal uppföljning av ungdomspolitiken. Pilotprojektet pågick mellan 2001 och 2003 och nio kommuner deltog för att utveckla en lämplig metod. Från och med 2003 har Ungdomsstyrelsen erbjudit alla Sveriges kommuner att genomföra enkäten Lupp. Sedan dess har hälften av landets 290 kommuner någon gång genomfört enkäten. Lupp blev ett registrerat varumärke 2009.

Enkäten innebär att stadsdelar, kommuner och regioner får kunskap om hur ”deras” unga upplever sina liv och kan forma lokala insatser efter denna kunskap. Frågorna i enkäten

följer den nationella ungdomspolitikens områden; utbildning och lärande, arbete och försörjning, hälsa och utsatthet, politik och representation, fritid och kultur samt framtidsfrågor. Ungdomsstyrelsen tillhandahåller en enkät till tre olika ålderskategorier: högstadiet, gymnasiet och gruppen 19–25 år. Enkäten finns både som webbenkät och som pappersenkät.

Ansvarsfördelningen bygger på att kommunerna genomför enkäten och att Ungdomsstyrelsen ger stöd i arbetet, bland annat genom konferenser och vägledning till berörda kommuner samt lagrar och levererar elektroniska data. Myndigheten erbjuder även ett webbaserat statistikverktyg, W-lupp, som kommunerna kan använda för att skriva rapporter och jämföra sina resultat med övriga Luppkommuner.

En utvärdering av Lupp genomfördes 2009, i syfte att få kunskap om vad Lupp bidragit till i de medverkande kommunerna. Av de kommuner som svarade på enkäten uppgav 39 procent att Lupp bidragit till att ta fram ett ungdomspolitiskt handlingsprogram och 26 procent uppgav att Lupp bidragit till att ta fram kommunala mål för ungdomspolitiken. I 22 procent av kommunerna hade större resurser avsatts till projekt riktade till unga. Drygt hälften, 54 procent, ansåg att Lupp bidragit till en ökad sektorsövergripande samverkan kring ungdomsfrågor i kommunen. Nästan alla, 95 procent, av dem som svarade på enkäten var dessutom nöjda med Ungdomsstyrelsens stöd och 68 procent var nöjda och 32 procent mycket nöjda med Lupp som verktyg.

#### *3.4.4 Regional ungdomspolitik och regiondialog (2009–pågående)*

Inom regeringsuppdraget *förebyggande och främjande* (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2005) satsade myndigheten på så kallade pilotregioner (mer om uppdraget nedan). Denna satsning övergick i ett generellt stöd till regioner under 2009 som framförallt gick ut på att möjliggöra en plattform för erfarenhetsutbyte. Regional samverkan och regioners intresse för ungdomspolitik har ökat på senare år. En förklaring till detta kan vara att flera mindre kommuner kan stärkas av det regionala arbetet.

Ungdomsstyrelsens stöd till regioner sker framförallt genom konferenser och möten. Allt fler regioner har dessutom arbetat med Lupp-enkäten för att få kunskap om hur regionens unga har det och hur det ser ut i de olika kommunerna. De regionala kontakterna har bidragit till att myndigheten fått ett utökat kontaktnät bland kommuner och ökad kunskap om de olika regionala behoven inom ungdomspolitiken. Det regionala intresset för ungdomspolitik började genom landstingens arbete med ungas inflytande. Detta finns fortfarande kvar i vissa landsting samtidigt som kommunförbund och regionförbund alltmer fokuserar på unga ur ett resurs- och tillväxtperspektiv i regionen.

### 3.5 Kombinerade insatser

Nedan följer presentationer av de insatser som varit en kombination av ovanstående stöd till kommuner, det vill säga insatser som erbjudit både finansiellt stöd och kunskap i form av utbildningar och metoder som kommuner kan använda sig av. Insatserna presenteras kronologiskt efter startdatum.

#### 3.5.1 *Stärka ungdomars möjligheter att påverka lokalsamhällets utveckling (1994–1998)*

Under ett antal år tilldelades Ungdomsstyrelsen medel från Allmänna arvsfonden till olika regeringsuppdrag. De projektmedel som delades ut inom ramen för denna insats hade kriterier om ungas delaktighet och inflytande samt att unga skulle ses som en resurs i projektet. Från 1994 till 1998 pågick projektet *Stärka ungdomars möjligheter att påverka lokalsamhällets utveckling* som fokuserade direkt på ungas inflytande.

En viktig del i myndighetens dåvarande arbete för demokrati och inflytande var att förmedla kunskap och erbjuda erfarenhetsutbyte. Olika typer av konferenser på temat spelade därför en central roll i arbetet. I Ungdomsstyrelsens uppdrag ingick även att verka för ungas inflytande på flera nivåer i samhället och därför ingick myndigheten i ett antal referensgrupper och nätverk.

I samband med arbetet producerade Ungdomsstyrelsen ett antal rapporter, studier och skrifter. Myndigheten genomförde även årliga intervjuer (under projektets tre år) med förtroendevalda, tjänstemän, ungdomsledare och ungdomar i ett urval av de projekt som fick stöd. Intervjuerna resulterade i rapporten *Demokratiska procedurer eller låtsaskrumelurer* (Ungdomsstyrelsen 1999). Rapporten följdes av ett anknytande metodmaterial, *Nycklar till inflytande* (Ungdomsstyrelsen 2000a) med diskussionsfrågor, tips och råd för kommuner och organisationer som arbetade med ungas inflytande. Ungdomsstyrelsens *Byråkratilotsnätverk* som nämnts ovan startades som en del av detta regeringsuppdrag.

#### 3.5.2 *Samverkansprojektet (1997–2001)*

Samverkansprojektet tog sin början i ett regeringsbeslut från 1996 som gav Ungdomsstyrelsen i uppdrag att formulera en handlingsplan ”*för att samordna insatser för ungdomar i riskmiljöer i ett antal medelstora kommuner i syfte att stärka det förebyggande arbetet*” (Inrikesdepartementet 1996). Bakgrunden till uppdraget var kunskapen från det tidigare *Projektet för lokal utveckling genom samverkan*, det så kallade Plus-projektet, som genomfördes av det dåvarande Civildepartementet mellan 1991 och 1995.



Femton kommuner kom att ingå i Samverkansprojektet som finansierades av Allmänna arvsfonden under tre år. Alla 15 kommuner hade en lokal samordnare och en styrgrupp som var tillsatt av kommunstyrelsen. Allmänna arvsfondsmedel krävde att projekten skulle vara nyskapande och av ideell karaktär, vilket medförde att de lokala projekten skulle bygga på samverkan mellan offentliga aktörer som till exempel kommuner och ideella aktörer som till exempel idrottsföreningar.

I samverkansprojektets slutrapport formuleras ett antal slutsatser som riktar sig till olika aktörer i projektet, ett urval av dessa återfinns nedan.

För kommunerna var det viktigt att komma ihåg att samverkan handlar om att alla parter deltar på *lika villkor*, att samverkansparterna *inte missbruka eldsjälarna*, att de gör unga delaktiga genom att *göra undersökningar och agera efter dessa* samt att det måste finnas ett *tydligt syfte* med samverkansarbetet.

För projektverksamheten var det viktigt att *utveckla stödverksamheter för unga i riskzonen*, att *beakta den forskning* som finns, att *ungdomsledare behöver stöd och utbildning* i sitt arbete samt att *deltagarna bör få större inflytande* över verksamheten.

För uppdragsgivarens utvärdering gällde att ge forskare ett *avgränsat uppdrag*, att *dokumentera verksamheten* under projektets gång, att använda *både kvantitativa och kvalitativa metoder* samt att helst *följa upp projektet* efter en tid för att eventuellt kunna mäta effekter.

### 3.5.3 Förbyggande och främjande, inklusive pilotregioner (2006–2009)

I Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för 2006 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2005) fick myndigheten i uppdrag att arbeta med förebyggande och främjande verksamheter för unga i riskmiljöer och att dessutom utveckla drogfria mötesplatser för unga. Ungdomsstyrelsen skulle ge bidrag till verksamheter för unga i socialt utsatta områden och det övergripande projektet skulle pågå i tre år.

Satsningen omfattade 125 miljoner varav 78 miljoner fördelades till insatser för kvalitets- och kompetensutveckling, främst inom kultur- och fritidsområdet, 20 miljoner till ideella organisationers ungdomsverksamhet samt 15 miljoner till utveckling av drogfria mötesplatser för unga. För myndighetens arbete med utvärdering, utredning, erfarenhetsutbyte och löner användes 13 miljoner.

Ungdomsstyrelsens bedömning är att satsningen i hög grad bidrog till att det förebyggande och främjande ungdomsarbetet stärkts och utvecklats. Satsningen förde med sig ett kraftfullt kompetenslyft för många ungdomsarbetare. Mer än hälften av landets kommuner deltog på olika sätt i kompetens- och kvalitetsarbete tillsammans med ett stort antal ideella föreningar.

Satsningen *förebyggande och främjande* omfattade:

- \* En stor fortbildningsinsats för ungdomsarbetare där över 4 000 ungdomsarbetare fick kvalificerad behovsprövad fortbildning.

- \* En kraftfull utveckling av ungas mötesplatser där fler kommunala verksamheter tagit fram system för att följa upp kvaliteten.

- \* Nya möjligheter för långsiktig samverkan kring ungdomsfrågor genom stöd till mellankommunala samverkansprojekt.

- \* Ny kunskap genom olika utredningar och lokala utvärderingar. Ungdomsstyrelsen producerade 13 skrifter under projektets gång och detta, tillsammans med centrala och regionala konferenser och erfarenhetsutbyten, bidrog med ny kunskap på området.

#### *3.5.4 Svensk-turkiskt ungdomspolitiskt samarbete (2008–2010)*

Sverige och Turkiet har samarbetat på det ungdomspolitiska området tidigare. Därför föll det sig naturligt för Ungdomsstyrelsen att söka Sida-medel som del i en svensk demokratiseringsinsats för att bidra till att Turkiet uppfyller kraven för medlemskap i EU.

Syftet med samarbetet var att öka kunskapen om ungas levnadsvillkor i respektive land både nationellt och lokalt. Ett annat viktigt syfte var att visa på ungas potential och att öka ungas delaktighet i samhället. Samarbetet skedde mellan Ungdomsstyrelsen och motsvarande organisation i Turkiet, Generaldirektoratet för ungdom och sport. Projektet hade en budget på 8,6 miljoner kronor som främst finansierades av Sida. Projektet startade 2008 och pågick till 2010.

För att undersöka ungdomars villkor på det lokala planet utsågs fyra pilotkommuner i Sverige. Det unika med projektet var bredden av olika aktörer som medverkade, både på olika nivåer (lokalt, regionalt, nationellt och internationellt) och från olika sektorer (offentliga, privata, ideella, frivilliga, professionella, tjänstemän och politiker). Det var 270 olika aktörer/personer, 104 svenska och 166 turkiska deltagare som var inblandade i ett eller flera av de 20 projektverksamheterna.

Enligt projektutvärderingen gav Turkietprojektet svenska kommuner och organisationer internationella referenser och perspektiv på den egna verksamheten och den politiska dagordningen. De delade med sig av och lärde sig om ungdomspolitiska frågor, de fick nya insikter till gagn för sina respektive framtida arbeten och projektet blev en plattform för vidare kontakter och samarbetsformer.

### *3.5.5 Temagruppen unga i arbetslivet (2009–2013)*

Temagruppen unga i arbetslivet är ett samarbetsprojekt mellan flera myndigheter (Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Skolverket, Försäkringskassan och Ungdomsstyrelsen) och organisationer (Sveriges Kommuner och Landsting och Communicare). Projektet är finansierat av Europeiska socialfonden och syftar till att lyfta framgångsrika metoder och motverka strukturella hinder för ett kunskapsbaserat arbete med målgruppen unga som varken arbetar eller studerar. Temagruppens målgrupp är projekt och beslutsfattare på alla nivåer som huvudsakligen arbetar med unga i regioner och kommuner. Fram till 2011 har Temagruppen producerat fem rapporter. Eftersom spridningsmålet är centralt för uppdraget prioriterades aktivt deltagande i konferenser och liknande aktiviteter som andra arrangerat, likväl som egna arrangemang. Drygt 3 200 personer deltog i de sammanlagt 47 aktiviteterna under 2011. Det saknas motsvarande uppgifter för antal konferenser och aktiviteter under 2010, men antalet individer som tog del av de olika spridningsaktiviteterna uppskattades till över 1 500 under 2010.

Temagruppen har under 2010 och 2011 samlat in övergripande data om alla ungdomsprojekt och har i nuläget detaljerad information om organisering, metoder, målgruppsproblematik samt utfall. Sammantaget kan sägas att projekten genomsyras av samverkan mellan många politiska nivåer och förvaltningar samt att deltagarna generellt befinner sig långt från arbetsmarknaden. Trots svårigheterna ser projekten ut att kunna erbjuda ungdomarna mycket bra stöd. Dock uppger hela 75 procent av projekten att det finns regelverksproblem för att jobba med ungdomar. Bland problemen nämns 90-dagarsregeln och hinder mot att flytta till ett annat land (Arbetsförmedlingens programförordning om aktiviteter utanför Sverige motverkar mobilitet), kravet på 40 timmars närvaro, att unga tappar eventuell försörjning om de vill prova att starta eget (starta-eget finns från 25 års ålder) samt problemet med att dela sekretessbelagd information mellan olika myndigheter.

## 4 Insatsernas effekter

Den andra delen av vårt uppdrag, att beskriva insatsernas effekter, är betydligt mer komplicerad jämfört med den första, beskrivande delen. Enkelt sagt, effekterna är svårbedömda. Dokumentationen av insatsernas resultat skiljer sig mellan regeringsuppdragen och det självinitierade arbetet. Regeringsuppdragens slutrapporter har oftast inkluderat en utvärderingsdel, enligt de anvisningar som getts i uppdraget. Men slutrapporter skrivs i regel i samband med projektets slutfas eller direkt efter avslutat projekt och är en sammanfattning av myndighetens insatser. Slutrapporter beskriver arbetsprocesser och fattade beslut och inte insatsernas effekter. Det senare skulle kräva helt andra ekonomiska, tidsmässiga och organisatoriska resurser än de som regeringen har beslutat om i samband med de uppdrag som Ungdomsstyrelsen har fått. Men samtidigt bör man komma ihåg att Ungdomsstyrelsen, som andra statliga myndigheter, har arbetat i enlighet med de för stunden rådande riktlinjerna. Vi bedriver sedan ett antal år en process där vi utvecklar myndighetens verksamhetsstyrning och uppföljningen av våra resultat. Vår redovisning här, som fokuserar på våra insatser gentemot landets kommuner, är en del av det större arbete som berör verksamhetsstyrningen av Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsens egeninitierade insatser har till skillnad från regeringsuppdragen sällan eller aldrig utvärderats, med ett viktigt undantag för enkätverktyget Lupp (som dock är en av de insatser som inleddes genom ett regeringsuppdrag och sedan har fortsatt som en av Ungdomsstyrelsens insatser som finansieras av anslagsposten *utvecklingsinsatser gentemot kommuner*). Varken kommunerna eller Ungdomsstyrelsen har som regel genomfört studier som beskriver effekter av de enskilda satsningarna. Det finns inte heller direkta nyckeltal som kan belysa olika kommuners förhållanden före respektive efter Ungdomsstyrelsens stödinsats. Däremot kan vi beskriva vissa utvecklingsprocesser med hjälp av det ungdomspolitiska indikatorsystemet, där förekomsten av ungdomsråd och ungdomspolitiska handlingsplaner ingick som indikatorer för ungas inflytande och representation under 2001–2009, och ungas upplevda möjlighet att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen ingår sedan 2006.

Utöver den information som indikatoruppföljningen ger är vår uppfattning att kunskapen om insatsernas effekter framför allt finns hos dem som själva har arbetat i eller nära de olika projekten och verksamheterna. Vi har därför valt att vända oss direkt till personer i kommuner som har varit ansvariga för projekt som har beviljats stöd från Ungdomsstyrelsen under perioden 1997–2009. Två kompletterande metoder användes, vi skickade en skriftlig enkät till kommuner som deltagit i våra projekt eller fått ekonomiskt stöd av myndigheten och vi höll fördjupande samtal i fokusgrupper med utvalda representanter för lokala verksamheter som vi haft mycket kontakt med. Vi har också

samtalat med praktiker, tjänstemän, experter, forskare och företrädare för Sveriges Kommuner och Landsting. Ytterligare perspektiv har fått genom att några personer med lång erfarenhet från lokal ungdomspolitik skrev korta reflektioner utifrån sina erfarenheter av ungdomspolitikens utveckling och Ungdomsstyrelsens arbete.

Slutligen genomförde vi en kartläggning av kommuner som myndigheten inte haft någon eller haft begränsad kontakt med. En kort enkät skickades till dessa med frågor om kommunens ungdomspolitik, om de på något sätt har inspirerats av Ungdomsstyrelsen i sitt arbete samt vilka förväntningar de har på Ungdomsstyrelsen. Utan att göra anspråk på att vara vetenskapligt korrekta kan vi därmed ändå beskriva hur Ungdomsstyrelsens arbete och insatser har tagits emot under de senaste 15 åren och vilka förväntningar och synpunkter som vår målgrupp har på våra stödjande insatser.

#### 4.1 Indikatorer för ungas inflytande och representation

##### 4.1.1 Andel kommuner med inflytandeforum för ungdomar

Ett inflytandeforum för unga är enligt den definition som användes vid kartläggningarna under 2001–2008 ett forum för dialog mellan unga och beslutsfattare i kommunen. Därtill ska inflytandeforumet ta upp övergripande kommunala frågor och exempel på forum är ungdomsråd, ungdomsforum, ungdomsfullmäktige, ungdomsting och ungdomsparlament. Elevråd, fritidsgårdsråd och andra former av direkt brukarinflytande är exempel på forum som inte har inkluderats i redovisningen. Vad tabell 4.2 visar är att förekomsten av inflytandeforum i kommunerna under den undersökta perioden var relativt konstant. Den senaste kartläggningen gjordes i samband med *Fokus 10 – en analys av ungas inflytande* (Ungdomsstyrelsen 2010a) och den visade att 182 kommuner hade inflytandeforum för unga.

**Tabell 4.2 Kommuner med inflytandeforum 2001–2008. Procent**

År	Andel
2001	54
2002	63
2003	58
2004	55
2005	55
2006	51
2007	54
2008	54

Källa: Ung idag 2009, Ungdomsstyrelsen.

#### 4.1.2 Andel kommuner som har handlingsplaner med inriktning på ungas levnadsförhållanden

Kommunerna har i kartläggningen som pågick 2000–2008 svarat på frågan om de hade ett politiskt antaget sektorsövergripande dokument som slår fast strategier och mål för det politiska arbetet med ungas villkor i kommunen. Tabell 4.3 visar att andelen ökade något under den studerade perioden.

**Tabell 4.3 Kommuner med ungdomspolitiska handlingsplaner 2000–2008. Procent**

År	Andel
2000	21
2001	21
2002	24
2003	25
2004	29
2005	37
2006	28
2007	32
2008	29

Källa: Ung idag 2009, Ungdomsstyrelsen.

#### 4.1.3 Upplevd möjlighet att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen

Sedan 2006 ingår en indikator som belyser ungas upplevda möjligheter att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen i den årliga indikatorredovisningen. Sett över tid ökade andelen unga som upplever att de har stora eller mycket stora möjligheter att föra fram idéer till kommunala beslutsfattare från 9 till 15 procent mellan 2004 och 2009.

**Tabell 4.4 Andel unga som upplever att de har möjlighet att föra fram idéer till beslutsfattare kommunen, 2004, 2006 och 2009. Procent**

	2004	2006	2009
Stora/mycket stora möjligheter	9	11	15
Små/inga möjligheter	61	51	48
Vet inte	30	37	36
<b>Totalt</b>	<b>100</b>	<b>99</b>	<b>99</b>

Källa: Ung idag 2011, Ungdomsstyrelsen.

## 4.2 Synen på Ungdomsstyrelsens stöd

### *Kommuner som vi haft kontakt med*

#### **Enkätundersökning**

Vi skickade en skriftlig enkät till de som har varit kontaktpersoner i kommunerna för olika projekt som har fått stöd från Ungdomsstyrelsen inom den aktuella perioden 1997–2009. Av de 436 mottagarna fick vi totalt 129 svar. Många e-postadresser visade sig vara inaktuella, vilket resulterade i över 100 direktavvisningar, personen i fråga fanns inte längre kvar inom organisationen. Det är därför möjligt att de svar som vi har fått in bäst beskriver kommuner där någon eller några personer har ansvarat över ungdomspolitiska frågor en längre tid, medan kommuner där våra insatser bara var aktuella en kortare tid saknas i vår redovisning. Vi gör därför inte anspråk på att beskrivningen här ger en rättvis bild av situationen i samtliga kommuner som har beviljats stöd från Ungdomsstyrelsen sedan 1997.

En central fråga i enkäten var *”Anser du att Ungdomsstyrelsen på något sätt bidragit till att projektet genomfördes?”*. Alla utom en svarade ”ja” på den frågan. I följdfrågan fick de svara på vad i Ungdomsstyrelsens insats som mer specifikt hade bidragit till projektets genomförande samt i vilken grad. Bland svarsalternativen fanns följande: finansiellt stöd, generellt som kunskapsbank, arrangemang för erfarenhetsutbyte mellan olika projekt, projekt-/kommunbesök samt support/handledning/dialog från enskild handläggare.

Alla förutom en angav att det finansiella stödet har bidragit till projektets genomförande och 67 procent angav att det bidrog i hög grad. När utgångspunkten för urvalet var att samtliga svarande hade ansökt om och blivit beviljade ekonomiskt stöd är det givet att pengar spelar en viktig roll. Men eftersom det ändå har handlat om relativt små belopp så är resultatet ändå viktigt att notera: att ha möjlighet att bevilja ekonomiskt stöd är ett betydelsefullt verktyg för Ungdomsstyrelsens arbete med att stödja kommunerna i deras ungdomspolitiska arbete.

Att få stöd och support från enskilda handläggare samt att Ungdomsstyrelsen finns tillgänglig som kunskapsbank ansågs som viktigt av 76 respektive 78 procent av de svarande. Erfarenhetsutbyten mellan olika projekt bedömdes som viktigt av 65 procent. Ungdomsstyrelsens kommunbesök bidrog till projektets genomförande enligt 48 procent.

En annan central fråga som ställdes var *”Finns det något som du anser att Ungdomsstyrelsen särskilt bör inrikta sig på eller utveckla i arbetet med att stödja kommunernas ungdomspolitiska arbete?”*. Eftersom det inte fanns några fasta svarsalternativ har vi här gjort en enkel tematisk indelning av de fritt formulerade svaren.

*Kompetenshöjande insatser* riktade till olika nivåer i den egna kommunen efterfrågades av många. Ett antal svar var inriktade på att Ungdomsstyrelsen bör stödja kommunerna att få till stånd en *bättre politisk förankring*. Konkreta förslag avseende inriktningen för *framtida projektanslag* samt synpunkter kring *stödet för genomförandet* togs upp av många. Stöd till *erfarenhetsspridning och nätverkande* pekades ut som ett viktigt fält även i Ungdomsstyrelsens fortsatta arbete. Stödjande strukturer på *den regionala nivån* efterfrågades också.

Däremot var det förvånande få som uttryckte behov av stöd för arbetet med *ungas inflytande* eller med *dialogen med unga*, trots att ungas inflytande är något som alla förknippar med ungdomspolitik och dialog med unga är en metod som de flesta ser som en av de viktigaste framgångsfaktorerna i det lokala ungdomspolitiska arbetet. Vår tolkning är att kommuner som har kommit gång med det ungdomspolitiska arbetet anser att de själva vet hur de kan och vill arbeta med ungas inflytande och inte behöver Ungdomsstyrelsens stöd i samma utsträckning som tidigare.

### **Fokusgrupper**

Vi genomförde fyra samtal i fokusgrupper för att fördjupa den generella informationen som vi fick genom enkätsvaren. Sammanlagt 16 personer med mångårig erfarenhet av lokal ungdomsverksamhet med stöd från Ungdomsstyrelsen deltog i samtalen. Teman som diskuterades var ungdomspolitik och dess utveckling, nationell ungdomspolitik respektive lokal ungdomspolitik och Ungdomsstyrelsens stödjande insatser. Sist diskuterades framtiden, hur ungdomspolitiken ska utformas för att stärka det lokala arbetet och vad Ungdomsstyrelsen bör prioritera i sina insatser riktade mot kommuner.

Ett problem som personer i våra fokusgrupper lyfte fram är saknaden av synlig och uttalad sektorsövergripande ungdomspolitik på statlig nivå. De saknar samordning mellan statliga myndigheter och en gemensam ansats i de statliga åtgärderna som riktas mot kommunerna. Kommunerna ska genomföra den politik som riktas mot unga och olika sektorsmyndigheter har olika regeringsuppdrag och olika ansvar för att förvalta politiken. Den bristande samordningen av de olika insatserna mellan myndigheterna försvårar ambitionen att ha en sektorsövergripande ungdomspolitisk ansats i det lokala arbetet.

Ett ytterligare problem är att de flesta politikområden på kommunal nivå är regelstyrda, vilket motverkar en samordning över sektorsgränser. Områden som inte är regelstyrda tenderar att bli lågprioriterade i förhållande till andra, vilket också drabbar ungdomsområdet där fritid har en stor betydelse.



Hur Ungdomsstyrelsens stöd till kommunerna kan förbättras var en viktig fråga under fokusgruppssamtalen. Här följer några citat:

*”Väldigt mycket av det som sker i kommunerna detaljstyrs av staten, och det tar så mycket kraft att det inte blir så mycket kvar för de frivilliga områdena. Om regeringen tycker att det ni gör är viktigt så tycker naturligtvis även de kommunala politikerna det och tvärtom, så länge regeringen inte gör det så kommer de inte heller att göra det. Oddsen är inte så höga vill jag säga. Jag tror det är svårt att få genomslag för ungdomspolitik men jag tror att Ungdomsstyrelsen kan göra skillnad för ungdomar.”*

(Kerstin Olofsson, Mörbylånga)

*”Ni har ju fått ett vidgat uppdrag och så pratar ni mycket om tvärsektoriellt och det tycker jag är bra. Men så finns det ju många som har utbildningar, konferenser, skolan har skolmyndigheten och folkhälsa har folkhälsomyndigheten och så vidare. Vi som jobbar med fritid och kultur kan bli lite slasktratt ibland, men samtidigt kan vi vara lite tvärsektoriella och det ser jag en styrka i. Jag tror ändå att ni är inne mycket på rätt spår, det handlar om att erbjuda utbildningar, litteratur, verktygslådor, stötta olika utvecklingsinsatser. Så kartongen med olika delar den fyller sin funktion, men sen att få till det tvärsektoriella, det måste vi göra själva. Men jag tror också att om vi ska få till samverkan så behöver vi vara starka i våra respektive tårtbitar och då kanske man får tillåta sig att stärka en tårtbit i taget.”*

(Thomas Sass, Nacka)

### *Chefsnätverket*

Under 2010 initierade Ungdomsstyrelsen i enlighet med ett uppdrag av regeringen en tankesmedja för kommunala chefstjänstemän. Tankesmedjan träffades vid fyra tillfällen under året. Myndighetens arbete med Tankesmedjan redovisades i en särskild regeringsrapport, *Vilja, kunna, förstå* (Ungdomsstyrelsen 2010d). Det i sin tur ledde till att ett nationellt nätverk för kommunala chefstjänstemän, chefsnätverket, startades 2011. Chefsnätverket ska fungera som plattform för erfarenhetsutbyte och utveckling av lokal ungdomspolitik utifrån ett ledningsperspektiv. Sammanlagt 27 kommuner är representerade. I oktober 2011 samlades nätverket till ett andra möte, och under en eftermiddag diskuterades frågor som berörde kopplingen mellan lokal och nationell ungdomspolitik, den lokala ungdomspolitikens organisering och utmaningar samt vilka framtida insatser som behövs. Följande förslag lyftes fram av Chefsnätverket som särskilt viktiga inför framtiden.

Nätverket gav uttryck för att ungdomspolitiken behöver stärka sin legitimitet. Enligt deltagarna behövs en tydligare förankring av den nationella ungdomspolitiken och en vertikal styrning och samordning som kan stödja det lokala arbetet. Legitimitet på EU-nivå och på nationell nivå skapar legitimitet för frågorna även på regional och lokal nivå, menar nätverket. Deltagarna efterfrågade en tydligare definition av begreppet ungdomspolitik för att skapa bättre samsyn.

Chefsnätverket ansåg att Ungdomsstyrelsen bör stödja regionala nätverk och regioner då dessa i förlängningen kan fungera som ungdomspolitiska noder där kommunerna på olika sätt kan samverka och utveckla sin lokala ungdomspolitik. Slutligen lyfte nätverket utbildningsinsatser som en viktig insats för Ungdomsstyrelsen att fortsätta med och utveckla vidare. Utbildningsinsatserna bör ge en bredare syn på ungas levnadsvillkor så att flera professioner känner sig kallade. Utbildningar är en insats som, i kombination med kompetensutveckling i hur förändringsarbete kan genomföras och organiseras, kan bidra till att forma sådan lokal ungdomspolitik som leder till verklig välfärd och verkligt inflytande för unga.

#### *Möte med experter inom det ungdomspolitiska fältet*

I december 2011 bjöd Ungdomsstyrelsen in fem experter inom ungdomspolitik, antingen inom forskning eller inom lokalt och regionalt ungdomspolitiskt arbete. Det är också personer som varit i kontakt med myndighetens insatser gentemot kommuner under en lång tid. Efter en presentation av uppdraget att se över Ungdomsstyrelsens insatser och formulera en strategi samt en kort presentation av våra resultat därtills gavs det möjlighet för en diskussion från deras perspektiv.

Torbjörn Forkby, forskare vid Göteborgsregionen, FoU Väst, kommenterade Ungdomsstyrelsens insatser så här:

*”Jag skulle satsa på de starka korten, göra klart för mig vilka som är de starka korten. Som diskussionen varit här så har vi återkommit till Luppen, hur skulle vi kunna använda den, vad skulle det kunna innebära, hur kan den bereda möjligheter för ytterligare jämförelser, skulle man våga hitta indikatorer utifrån den och så vidare. Sen har vi rapporterna, de används i viss utsträckning, och frågan är hur de kunde användas mer. ... En mer idéstyrd, en principstyrd organisering – gärna med idéerna om kunskap som en viktig dimension, organiseringsdimension och så en incitamentsdimension där man kan försöka hitta former för de olika konkreta åtgärderna.”*

Jytte Rüdiger som är landsbygdsutvecklare med fokus på folkrörelse- och ungdomspolitiska frågor reflekterade kring myndighetens inflytandeuppdrag:

*”Vad gäller er, Ungdomsstyrelsen har på sätt och vis lyckats med uppdraget med ungas inflytande, där finns det strategier i nästan alla kommuner, i de Lupp-kommuner som vi har undersökt så refererar nästa alla till att handlingsprogrammen fokuserar på ungdomsinflytande.”*

Peter Waara som är professor vid Uppsala universitet lyfte kommunernas behov av att kunna jämföra sig med andra:

*”Det andra vad vi pratar om är benchmarking, hur vet en kommun vad som är bra och mindre bra vad gäller ungdomspolitiska åtgärder. Här sitter Ungdomsstyrelsen med tre hittills genomförda värderingsstudier och ett stort antal Lupp-studier. Om man bara skulle våga lämna den enskilda kommunnivån när man talar om Torsby kommun eller Gällivare, strunt i det utan prata om kommuntyper, så att Torsby kan jämföra sig med andra liknande kommuner som inte behöver vara i Kalmar län när det gäller att jämföra vår typ av kommun med andra typer av kommuner.”*

Anna Karlsson som är utvecklingschef i Växjö kommun pekade på vikten av bidrag och tydliga krav på kommunerna.

*”Pengar är ett jätteeffektivt verktyg att få kommunerna att göra som regeringen vill, och där tycker jag att man ska ha jättehöga krav på kommunerna på regional samverkan, samverkan på föreningslivet och samverkan med externa aktörer och internt mellan olika sektorer inom kommunen och så vidare. Ha tydliga och höga krav.”*

Charlotte Gustafsson Alidzanovic, områdesansvarig för Befolkning och välfärd, Regionförbundet i Kalmar län betonade fritidsfrågornas betydelse inom ungdomspolitiken:

*”Jag håller med, man ska inte flytta bort hela fokus från delaktighet och inflytande, för inte känner ni väl er ändå nöjda med det? Vi har en jättelång väg kvar att gå. Detsamma gäller för fritidsfrågorna, flyttar man fokus så dör det. Det är en väldigt sårbar bransch, och flyttar man bort fokus från dem som i sitt vardagliga arbete träffar unga så har vi ingenting att jobba med.”*

### 4.3 Kommuner vi inte haft kontakt med

För att komplettera den bild som har förmedlats av de kommuner vi samarbetat med genom åren så genomförde vi också en undersökning bland kommuner som Ungdomsstyrelsen har haft begränsad kontakt med. Efter en intern sammanställning identifierades 68 kommuner som myndigheten de senare åren inte haft någon eller endast begränsad kontakt med. Det är alltså kommuner som inte har fått aktivt stöd från Ungdomsstyrelsen och där vi inte heller visste om de arbetade med ungdomspolitik eller inte. En enkät med sju frågor skickades till dessa 68 kommuner via deras allmänna e-postadress, 57 kommuner svarade vilket ger en svarsfrekvens på 84 procent. Svaren från dessa kommuner är underlag för nedanstående sammanställning.

Den första frågan i enkäten var om det finns en formulerad ungdomspolitik i kommunen. Här har 17 kommuner svarat ja och 40 har svarat nej. Svaret säger två saker: för det första att det finns kommuner som anger att de har en formulerad ungdomspolitik, men som inte har etablerat kontakt med Ungdomsstyrelsen. Det kan tolkas som att dessa kommuner driver sina ungdomspolitiska frågor självständigt i förhållande till den statliga myndighet som har det övergripande ansvaret för ungdomspolitiken. Därtill ser vi att det finns ett betydande antal kommuner som inte har en formulerad ungdomspolitik och inte heller bedriver aktiviteter inom det ungdomspolitiska fältet med stöd av Ungdomsstyrelsen, men som trots detta i de övriga svaren redovisar att de jobbar med ungdomsfrågor. En förklaring kan vara att begreppet ungdomspolitik inte är välkänt eller inte har någon generell innebörd. Ett annat alternativ är att kommunen tolkar att det arbete de gör i kommunen, och där målgruppen unga ingår, är något annat än det som begreppet ungdomspolitik syftar på.

På frågan om vilken åldersgrupp av unga som kommunen fokuserar på i sitt arbete fick vi nästan lika många alternativ som svar på enkäten. Sammanlagt angav 40 kommuner olika ålderskategorier, 12 svarade att de inte har någon speciell åldersprioritering medan 5 lämnade frågan obesvarad. Det är dock tydligt att majoriteten av kommunerna fokuserar på unga i högstadie- och gymnasieåldern (30 av 57).

Vi frågade om kommunen använde information från Ungdomsstyrelsens webbplats eller rapporter och skrifter i sitt arbete. Hälften (28) av de svarande angav att de använder information från Ungdomsstyrelsen i sitt arbete. Vi frågade också om kommunen hade tagit del av Ungdomsstyrelsens stöd gentemot kommuner på annat sätt, till exempel deltagit i konferenser eller seminarier. En fjärdedel, 14 svarande, angav att deras kommun har tagit del av sådant stöd, 37 kommuner svarade att de inte hade tagit del och 6 att de inte visste.

Av de 37 kommuner som inte tagit del av vårt stöd svarade 25 på följdfrågan varför de inte hade tagit del av Ungdomsstyrelsens stöd. Vanligaste (7 av 25) var att de inte kände till Ungdomsstyrelsen och därefter att de hade andra prioriteringar, inga resurser eller ingen ansvarig för en sådan kontakt.

I den sista frågan i enkäten undersökte vi vilka behov och önskemål som finns hos de kommuner som myndigheten inte har haft kontakt med. Frågan *Vilken typ av stöd/insatser från staten anser ni skulle vara till nytta för kommunen när det gäller ungdomsrelaterad politik?* besvarades av 51 kommuner, vissa angav flera alternativ. De flesta efterfrågade kunskap i form av rapporter, utbildningar och konferenser (17) eller ekonomiskt stöd eller projektfinansiering (16). Några enstaka nämnde nätverk, goda exempel och metodstöd som önskade stödinsatser från Ungdomsstyrelsen. Övriga tog upp frågor som var specifika för just den kommunen.

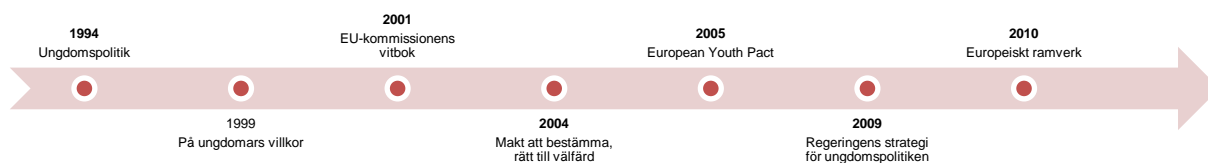
Vi delade också in samma svar efter ungdomspolitiska områden, 26 av svaren gick att kategorisera på ett sådant sätt. Av det framgick att stöd till arbete med ungas inflytande och delaktighet efterfrågades av 11 kommuner, stöd till förebyggande insatser av 5, stöd till arbete med ungas fritid av 4, medel till att anställa en ungdomssamordnare eller demokratilots av 4 och stöd till insatser mot ungdomsarbetslöshet av 2 kommuner.

Det intressanta med dessa svar är att kommuner som inte haft kontakt med oss i första hand önskade stöd till arbetet med ungas inflytande, till skillnad från kommuner som vi har haft kontakt med. En möjlig tolkning av det fenomenet är att den viktigaste ingången till ungdomspolitiskt arbete går via frågor som handlar om ungas inflytande, medan till exempel insatser mot ungdomsarbetslöshet uppfattas som en fråga som kommunen hanterar med stöd av arbetsmarknadspolitiken.

## 5 Slutdiskussion

Ungdomsstyrelsen har genomfört sina insatser gentemot kommunerna i en given kontext och som en del av processen där den nationella ungdomspolitik har vuxit fram. De ungdomspolitiska styrdokument har naturligtvis påverkat Ungdomsstyrelsens verksamhet i stor omfattning. Den första ungdomspolitiska propositionen *Ungdomspolitik* kom 1994 (prop. 1993/94:135) följt av *På ungdomars villkor* 1999 (prop. 1998/99:115) och *Makt att bestämma, rätt till välfärd* 2004 (prop. 2004/05:2). Den senaste nationella uppdateringen *Regeringens strategi för ungdomspolitik* är från 2009 (rskr 2009/10:53).

Ungdomspolitik inom EU har vuxit fram sedan början av 2000-talet, och eftersom Sverige var ett av de få medlemsländer som tidigt hade formulerat en nationell ungdomspolitik har Sverige varit aktiv i den dialog som lett fram till dagens europeiska ungdomspolitik. De viktigaste dokumenten som medlemsländerna har kommit överens om är EU-kommissionens vitbok *Nya insatser för Europas ungdom* som utgavs 2001 (Europeiska gemenskapernas kommission 2001), European Youth Pact 2005 (Europeiska gemenskapernas kommission 2005) och ramverket för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (Europeiska gemenskapernas kommission 2009) som började gälla 2010.

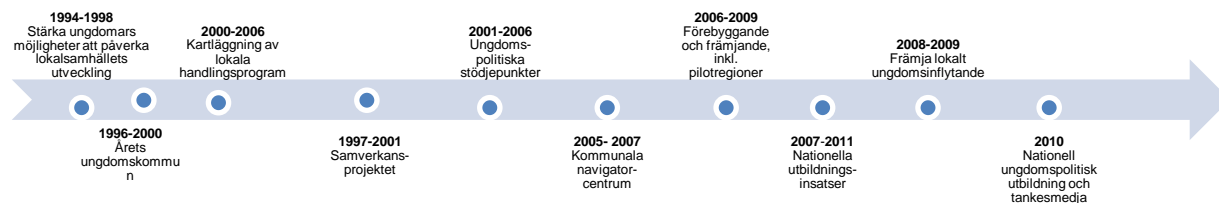


**Figur 5.1 Ungdomspolitiska styrdokument och EU-riktlinjer, 1994–2010.**

De viktigaste regeringsuppdragen som Ungdomsstyrelsens har arbetat med och som har varit en del av arbetet med att stödja kommunernas ungdomspolitik har beskrivits i det tidigare avsnittet. Det mest kännetecknande är att varje regeringsuppdrag har varit tydligt tidsbegränsat. Uppdragen att fördela medel ur Allmänna arvsfonden var först ettåriga, men förlängdes mot slutet av 1990-talet till treåriga uppdrag. Totalt sett har myndigheten haft i uppdrag att fördela medel till ungdomars möjligheter att påverka lokalsamhällets utveckling under fem år, men det handlar om flera uppdrag som har följt varandra.

Däremot var samverkansprojektet redan från början ett femårigt projekt, med syftet att samordna insatser för ungdomar i riskmiljöer. Kartläggningen av lokala handlingsprogram var också ett tidsmässigt långt uppdrag, men den omfattade endast en årlig enkät till samtliga kommuner och var därmed inte en direkt stödinsats. Rubriken nationella utbildningar omfattar ett antal olika insatser: förebygga mäns våld inklusive

hedersrelaterad våld; unga, sex och internet; gift mot sin vilja; mötesplatser för unga hbt-personer (som pågått mellan 2007 och 2011).

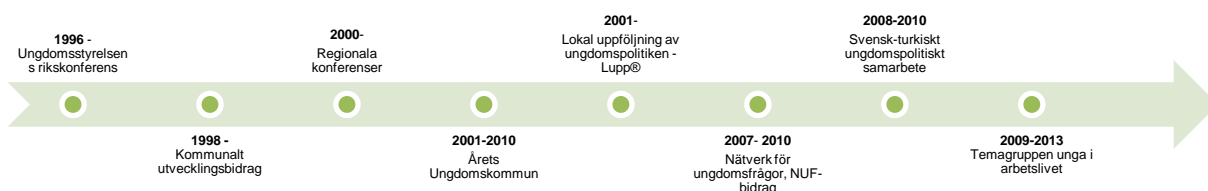


**Figur 5.2 Regeringsuppdrag med inriktning på att stödja kommunernas arbete med ungdomspolitik 1994–2011.**

De årliga insatser som Ungdomsstyrelsen själv har initierat för att sprida kunskap om ungas villkor, alternativt förvaltat vidare efter avslutat regeringsuppdrag under samma period, har varit av mer långvarig karaktär: rikskonferensen (årlig sedan 15 år) och de regionala konferenserna (årliga sedan 11 år).

Ungdomsenkäten Lupp är ett annat exempel på en insats som har blivit en betydelsefull del av myndighetens basverksamhet. Regeringsuppdraget 2000 att ta fram ett system för uppföljning av ungdomspolitiken på kommunal nivå efterföljdes av ett pilotprojekt i nio kommuner mellan 2001–2003. Sedan 2003 har alla kommuner erbjudits att genomföra enkäten. En annan viktig del av insatserna har varit det kommunala utvecklingsbidraget, en relativt liten påse pengar som myndigheten har fördelat till ett antal projekt, första åren till att öka ungas inflytande och delaktighet inom den lokala ungdomspolitiken och därefter med större betoning på långsiktigt och strategiskt arbete i kommunen.

Den största egeninitierade satsningen är arbetet med Temagruppen unga i arbetslivet som finansierats med stöd av Europeiska socialfonden och som genomförs i samarbete med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skolverket, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting samt den ideella organisationen Communicare. Syftet med Temagruppen är att ta fram, analysera och systematisera resultat av projekt som har finansierats med stöd från ESF med inriktning på att få in unga i arbetslivet.



**Figur 5.3 Egeninitierade verksamheter med inriktning på att stödja kommunernas arbete med ungdomspolitik, 1997–2011.**

De egeninitierade projekten har utvecklats successivt utifrån de behov som myndigheten har identifierat. Den pågående dialogen med landets kommuner har varit en viktig del av processen, men besluten om vilka insatser vi har valt att satsa på har också påverkats av nationella ungdomspolitiska prioriteringar och tidigare regeringsuppdrag som i vissa fall har fått en informell förlängning i form av nätverk. Ett exempel på det senare är nätverket för navigatorverksamheter som tillkom efter att regeringsuppdraget att stödja navigatorcentrum hade avslutats.

Det har inte funnits någon dokumenterad långsiktig planering för eller uppföljning av de egeninitierade insatserna under den studerade 15-årsperioden. Myndighetens process- och behovsinriktade förhållningssätt har både sina risker och sina fördelar. Fördelen med denna lyhörda strategi är att myndigheten kan ha en lärande organisation som snabbt kan byta inriktning och ta sig an de för stunden mest prioriterade uppgifterna. I vårt fall kan vi se att den lyhörda strategin har resulterat i framgångsrika, kostnadseffektiva och varaktiga metoder för att förmedla kunskap, skapa nätverk och få till stånd kunskapsbaserade arbetsprocesser i kommunerna.

Ungdomsstyrelsens metoder för att stödja utvecklingen av lokal ungdomspolitik har varit och är fortfarande att förmedla kunskap genom konferenser och utbildningar, fördela bidrag, erbjuda olika metoder och verktyg samt olika kombinationer av dessa insatser. En principiell utgångspunkt under de senaste 15 åren har varit att Ungdomsstyrelsens insatser som riktas mot kommunerna till stor del styrs av kommunernas behov. Vi har samtidigt genom kunskapsförmedling och konsultativt förhållningssätt adderat viktiga aspekter och perspektiv för att kommunerna ska komma vidare i önskvärd riktning. Det är en viktig princip för kommunernas del – kommunerna måste ha ansvaret över sin egen verksamhet och hur den utvecklas – men arbetssättet har också gett myndigheten värdefull kunskap om vad som sker ute i landet.

Vi har sett att regeringsuppdragen oftast har varit kortare än de insatser som myndigheten själv har initierat. De projekt som kommunerna har initierat med stöd av olika tidsbegränsade uppdrag av regeringen har haft en begränsad livslängd – när projektiden tagit slut har de flesta verksamheterna också avslutats. Där har Ungdomsstyrelsen identifierat ett behov för mer långsiktiga satsningar – ofta har det handlat om kunskapsstöd, erfarenhetsutbyten och liknande stödstrukturer – och har med stöd av anslagsposten *utvecklingsinsatser gentemot kommuner* eller externa medel kunnat stödja genomförandet av mer långsiktiga satsningar.



Inför myndighetens årsredovisning 2011 (Ungdomsstyrelsens 2010c) genomfördes en kort enkät riktad till samtliga kommuner. Sammanlagt 148 kommuner svarade att de hade varit i kontakt med Ungdomsstyrelsen under 2011. Av dessa svarade 84 procent att stödet i ganska eller mycket hög grad var relevant, 82 procent att de fått inspiration att stärka ungdomsperspektivet i sitt arbete och 46 procent att stödet hade bidragit till förändringar i kommunens arbete.

### *Utbildningsuppdrag och breddad kommunal kontakt*

I och med regeringsuppdraget *förebyggande och främjande* insatser mot unga i riskmiljöer 2006–2008 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2005) kom Ungdomsstyrelsen att arbeta med kompetensutvecklingsfrågor. Sedan dess har myndigheten arbetat med fem omfattande utbildningsuppdrag. Vad har det inneburit för myndighetens arbete med den lokala ungdomspolitiken?

En viktig konsekvens av dessa satsningar är en breddad kontaktyta till fler yrkesgrupper och institutioner som arbetar med unga inom kommunal verksamhet. Nästan 800 personer har deltagit i någon av de högskoleutbildningar omfattande 7,5 poäng som myndigheten genomfört och över 9 500 personer har deltagit i enskilda utbildningar och seminarier som myndigheten arrangerat. Många aktörer som nåtts av utbildningsuppdragen har saknat tidigare kunskap om den nationella ungdomspolitiken. För myndigheten har det också varit naturligt att skapa utbildningsinsatser som är sektorsövergripande. I de utbildningar som myndigheten genomfört har det oftast varit deltagare från en mängd olika sektorer inom kommunal och statlig förvaltning, liksom från den ideella sektorn. Detta har gett ett mervärde där olika erfarenheter mötts och utvecklande samtal kunnat föras om hur samverkan kan förstärkas.

Sammantaget innebär det att kunskapen om Ungdomsstyrelsen och ungdomspolitiken och dess ungdomsperspektiv nått många nya målgrupper genom dessa satsningar. Det har även lett till att myndigheten utvecklat och fördjupat en strategisk kontakt med andra myndigheter, framförallt med olika länsstyrelser.

Uppdragen har också haft inflytande på diskussionen om och förståelsen av ungdomspolitikens olika tyngdpunkter. Utbildningsuppdragen har tillsammans med *Fokus 07 – en analys av ungas hälsa och utsatthet* (Ungdomsstyrelsen 2007) och *Fokus 08 – en analys av ungas utanförskap* (Ungdomsstyrelsen 2008) förstärkt uppmärksamheten på ungas hälsa, utsatthet och utanförskap. Myndigheten har också genom utbildningsuppdragen förstärkt arbetet med specifika ”problemfrågor” för unga mot att tidigare ha arbetat generellt med inflytande och delaktighetsfrågor gentemot kommunerna, där utgångspunkten varit unga som resurs.

Arbetet med dessa uppdrag har bidragit till en kvalificerad diskussion om rättighetsperspektivet inom ungdomspolitiken och tydliggjort behovet av bättre kommunikation och samordning mellan olika aktörer och utifrån olika perspektiv. Via de kontaktytor som etablerats har möjligheter att koppla ihop olika uppdrag öppnat sig. Många av de kommunala och ideella verksamhetskontakter som etablerades i storstäderna genom satsningen *förebyggande och främjande* kunde kopplas till arbetet med *stadsdelsdialog* i Rinkeby, Rosengård och Angered. Det var ett arbete som var inriktat på frågor om mänskliga rättigheter och jämställdhet inom ramen för uppdraget att *förebygga mäns våld mot unga kvinnor inklusive hedersrelaterat våld*. Troligen finns fler möjliga kopplingar att ta vara på i myndighetens fortsatta arbete med att stödja utvecklingen av lokal ungdomspolitik.

### *Effekter*

Ungdomsstyrelsens arbete med att stödja kommunernas ungdomspolitiska arbete är brett och insatserna är sinsemellan varierande. Det leder till att målgruppen för våra insatser också är bred samt att insatserna har varit både generella och specifika. Effekterna av vårt arbete är alltså minst sagt svåra att bedöma. Men vi vill trots det lyfta fram och diskutera vissa intressanta företeelser som kan knytas till eventuella effekter av vårt arbete.

Vår uppfattning är att de 142 kommuner som har genomfört Lupp-enkäten fram till 2012 har utvecklat sitt ungdomspolitiska arbete på flera sätt. De har genomfört enkäten – oftast på högstadiet och i gymnasiet men ibland även i gruppen unga vuxna, 19–25 år, de har analyserat resultaten och skrivit en slutrapport med hjälp av vår handledning och vårt stödmaterial. Dessa kommuner har därmed tagit ett mycket aktivt val att arbeta kunskapsbaserat och sektorsövergripande med sin lokala ungdomspolitik.

Vi kan konstatera att frågor kring ungas inflytande har blivit en bestående del av kommunernas demokratiarbete. Vid vår senaste kartläggning 2008–2010 svarade 182 kommuner att de har inflytandeforum för unga. Det vanligaste var ungdomsråd, följt av ungdomsfullmäktige, tematiska arbetsgrupper kopplade till specifika sakfrågor och dialogforum där unga och beslutsfattare samlas. I 102 kommuner fanns två eller flera forum och totalt 425 olika forum rapporterades in.

Många kommuner som har deltagit i Lupp har uppdaterat sina ungdomspolitiska handlingsprogram som en följd av arbetet. Vår uppfattning är att de ungdomspolitiska handlingsprogram som kommunerna har tagit fram under senare år i betydligt större omfattning är präglade av den sektorsövergripande nationella ungdomspolitiken, jämfört med de ungdomspolitiska handlingsprogram som kommunerna tog fram under 1990-talet. Då var det mer fokus på att unga skulle ha inflytande och vara delaktiga i själva framtagandet av handlingsprogrammen.

Vi gav stöd till tolv kommunala navigatorverksamheter under 2005–2007, där unga arbetslösa kunde få stöd från flera kommunala aktörer på ett och samma ställe. När det statliga stödet avvecklades fortsatte flera kommuner att själva driva och utveckla verksamheten. Idag finns ett nationellt nätverk och navigatorcentrum på nio orter.

Vi kan se en effekt av de olika regeringsuppdrag som Ungdomsstyrelsen har arbetat med i syfte att stödja kommunernas ungdomspolitik. Inflytandefrågor är tätt sammankopplade med begreppet ungdomspolitik och de kommuner som vi har haft kontakt med en längre tid har hunnit utveckla sitt arbete med ungas inflytande till en punkt där de upplever att de själva kan arbeta vidare med frågan och inte längre är i behov av stöd från oss i samma omfattning som tidigare kring metodfrågor. Dessa kommuner utvecklar istället sitt ungdomspolitiska arbete vidare, vilket har aktualiserat ett förnyat stöd- och utvecklingsbehov kring dessa nya frågor. Däremot är inflytandefrågor bland det främsta som de kommuner som vi inte haft närmare samarbete med efterfrågar insatser kring.

Byråkratilotsnätverket, numera det fristående NUNI-nätverket, har spelat en stor roll för de kommunala tjänstemän som varit ansvariga för ungdomsfrågor, ofta ett ensamt arbete som genom nätverket får kunskap, styrka och kraft. NUNI-nätverket är också ett exempel på hur kommuner som Ungdomsstyrelsen har gett stöd till går vidare och utvecklar verksamheter som de själva driver i syfte att utveckla det ungdomspolitiska arbetet.

### *Ungdomspolitikens strukturella utmaning*

I juli 2012 är det 18 år sedan Statens ungdomsråd ombildades till Ungdomsstyrelsen. Förändringen skedde mot bakgrund av den ungdomspolitiska proposition som riksdagen antog i maj 1994 (prop. 1993/94:135). Det innebar framför allt att Ungdomsstyrelsens roll som regeringens expertmyndighet inom ungdomspolitiken förtydligades och att uppföljningen av ungdomsfrågorna i ett brett samhällsperspektiv lyftes fram. Frågor kring ungas etablering och ungas delaktighet och inflytande i samhället betonades starkt.

Under dessa år har en nationell ungdomspolitik formats och omformats och en liknande struktur för europeisk ungdomspolitik har skapats av EU:s medlemsländer. Att det finns en nationell ungdomspolitik med en målbeskrivning och uppföljning som berör flera statliga myndigheter betyder inte att begreppet ungdomspolitik är allmänt etablerat hos andra offentliga aktörer eller i samhället i stort. Vi tampas fortfarande med problemet att behöva förklara vilka vi är och varför vi finns. Utöver Ungdomsstyrelsens uppdrag och instruktion synliggör eller använder regeringen, riksdagen eller de andra statliga myndigheterna mycket sällan begreppet ungdomspolitik. Det som istället är på agendan är sektorspolitik som berör unga, så som arbetsmarknadspolitik eller utbildningspolitik.

Den nationella ungdomspolitiken har ingen naturlig mottagare i kommunerna. Lika lite finns det en gemensam avsändare på statlig nivå med mandat att styra, utöver regeringen. Däremot har de ungdomspolitiskt prioriterade områdena – utbildning och lärande, hälsa och utsatthet, inflytande och representation, arbete och försörjning, kultur och fritid – en eller flera ansvariga sektorsmyndigheter som förvaltar regeringens ungdomspolitik inom sitt respektive ansvarsområde. Det finns inte heller en motsvarande organisatorisk ungdomspolitisk modell på lokal eller regional nivå. Inte heller används begreppet ungdomspolitik i så stor utsträckning av regioner och kommuner, även om det verkar bli något vanligare, framför allt i kommunerna som genomför Lupp-undersökningen. Det omvända gäller för fritidspolitik som är ett välkänt begrepp i kommunal förvaltning, men som inte har någon motsvarighet på statlig nivå.

Ungdomsstyrelsen har en dubbel roll inom ungdomspolitiken: vi har som myndighet ett särskilt ansvar för att stödja ungas fritid och föreningsliv samtidigt som vi har i uppdrag att förmedla kunskap om den nationella ungdomspolitiken och att stödja kommunerna i deras ungdomspolitiska arbete.

Den bärande tanken för den statliga ungdomspolitikens implementering är att Ungdomsstyrelsen ska stödja kommunerna i deras arbete samt stärka det ungdomspolitiska perspektivet hos statliga aktörer. Svagheten i den modellen är att Ungdomsstyrelsen inte har några större resurser att arbeta med detta uppdrag och att varken myndigheten eller politikområdet är särskilt stora. För att lyckas med dessa mycket utmanande uppdrag måste Ungdomsstyrelsen samarbeta med andra aktörer med större resurser och tydliga mandat.

Regeringens ungdomspolitiska strategi anger tydligt vad ungdomspolitiken omfattar, men tar inte upp frågan vad andra aktörer utöver Ungdomsstyrelsen har för roll för politikens genomförande. Relationen mellan stat och kommun beskrivs endast i två korta stycken:

*”Det är av stort värde att det ungdomspolitiska arbetet i kommunerna är kunskapsbaserat och att det bedrivs målmedvetet och strategiskt. Därför är det också viktigt att de uppföljningar av ungdomars levnadsvillkor som görs nationellt även ger relevant kunskap för den lokala och regionala nivån.*

*Ungdomspolitikens sektorsövergripande karaktär behöver tydliggöras även lokalt och regionalt. Med en helhetssyn på ungdomars levnadsvillkor kan kommunens insatser lättare samordnas även över förvaltningsgränserna.”*

*(rskr 2009/10:53)*

Relationen mellan staten och kommunerna innebär att staten inte kan styra kommunernas ungdomspolitik generellt. Däremot är stora delar av det ungdomspolitiska fältet styrt av lagar och förordningar, till exempel utbildning, arbetsmarknad och sociala försäkringar, och inom dessa områden är kommunernas självstyre mycket begränsat och deras beroende av sektorspolitiken stort. Kommunerna och staten har ett delat ansvar över stora delar av ungas levnadsvillkor och det är många sektorsmyndigheter som har en viktig roll i det.

## 6 Strategisk inriktning

Två begrepp är särskilt centrala för Ungdomsstyrelsens verksamhet, nämligen ungdomsperspektiv och kunskapsbaserad ungdomspolitik. När vi nu ska utveckla vårt interna arbete har vi valt att ha ungdomsperspektiv och kunskapsbaserad ungdomspolitik som de centrala begreppen i strategin för vårt framtida arbete som riktas mot kommunerna.

Vad vi menar med ungdomsperspektivet är det som i den ungdomspolitiska propositionen *Makt att bestämma – rätt till välfärd* beskrevs som ”fyra perspektiv som ska ligga till grund för hur offentlig verksamhet för ungdomar utformas” (prop. 2004/2005:2). Dessa är resursperspektivet, rättighetsperspektivet, självständighetsperspektivet samt mångfaldsperspektivet. Perspektiven lyfter fram vikten av att vi ständigt förmedlar att unga har rättigheter till både välfärd och inflytande, och att ungas mänskliga rättigheter ska skyddas och främjas. Unga ska ges möjligheter till social och ekonomisk trygghet, god hälsa och utveckling. Det offentliga ska ta hänsyn till att unga sinsemellan är olika (mångfaldsperspektivet), ha som utgångspunkt att ungas erfarenheter och kunskap utgör en resurs för samhället och att ungas väg till ett självständigt liv ska stödjas.

Kunskapsbegreppet är centralt i vårt uppdrag eftersom vår uppgift enligt myndighetens instruktion är att ”verka för att kommunerna utvecklar en kunskapsbaserad ungdomspolitik och stödja denna utveckling” (SFS 2007:1140, SFS 2011:1602). Ungas situation varierar kraftigt mellan kommuner och även mellan kommun- och stadsdelar. Eftersom de lokala ungdomspolitiska besluten bör vara väl förankrade i den faktiska situationen och de faktiska behoven så är det viktigt att varje kommun har god kunskap om ungas situation i den egna kommunen och hur denna situation förhåller sig till ungas situation i andra liknande kommuner och i riket i övrigt.

## 6.1 Ungdomsperspektiv och kunskapsbaserat arbetssätt

Syftet med strategin är att förtydliga och öka effekten av Ungdomsstyrelsens stöd till kommunerna i enlighet med uppdraget i Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för budgetåret 2011 (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2010). Utgångspunkten i framtagandet av strategin är Ungdomsstyrelsens instruktion, målen för den nationella ungdomspolitiken samt resultatet av denna kartläggning av myndighetens insatser gentemot kommuner de senaste 15 åren.

### 6.1.1 Övergripande mål

En förutsättning för att en strategi ska fungera är att det finns en gemensam grund för arbetet. Strategin innehåller två mål som ska ge stöd i planering och prioriteringar av vår verksamhet.

Våra insatser ska:

Mål 1: *bidra till ett kunskapsbaserat arbetssätt i kommunerna.*

Mål 2: *stärka ungdomsperspektivet i kommunernas verksamhet.*

För oss innebär ett kunskapsbaserat arbetssätt i kommunerna följande:

- kommunen genomför återkommande uppföljningar av ungas levnadsvillkor
- kommunen använder sig av fakta som grund för beslut
- kommunen gör medvetna prioriteringar utifrån kunskap om unga.

Ett stärkt ungdomsperspektiv i kommunerna innebär följande:

- kommunen identifierar olika ungdomsgruppers behov och utformar sin politik därefter
- kommunen tar till vara ungas kunskap och erfarenheter i sin verksamhet
- kommunen tillgodoser de rättigheter unga har utifrån FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen
- kommunens verksamhet stödjer ungas självständighet och vidare etablering.

### 6.1.2 Ungdomsstyrelsens prioriterade insatser

Utifrån de övergripande målen har vi identifierat processer och faktorer där Ungdomsstyrelsens stöd kan stärka kommunernas kunskapsbaserade arbetssätt och ungdomsperspektiv. Det är viktigt att ta hänsyn till att det finns andra aktörer som också bidrar till att målen uppfylls. Vårt val av processer utgår från våra övriga uppdrag samt från vår kompetens. Vi har valt att aktivt stödja följande processer:

- *Kommunen ser vikten av att arbeta kunskapsbaserat och med ett ungdomsperspektiv.*
- *Relevant kunskap finns tillgänglig för kommunen.*
- *Kommunen utbyter erfarenheter med andra som en del av lärandeprocessen.*
- *Kommunen har kunskap om skillnader i olika ungdomsgruppers livsvillkor.*
- *Kommunen arbetar för att öka ungas möjligheter till deltagande i kommunala beslutsprocesser.*

Ungdomsstyrelsen kan särskilt bidra till de ovanstående processerna för att vi är den nationella myndighet som har i uppdrag att stödja kommunerna i deras ungdomspolitiska arbete, vi ansvarar för den nationella uppföljningen av ungas levnadsvillkor och för den nationella ungdomspolitiken och är bärare av den senaste kunskapen kring ungas villkor, vi erbjuder kompetensutveckling genom utbildningar, konferenser, seminarier och nätverk, vi erbjuder Lupp-verktyget som ger kommunerna möjlighet att följa ungas syn på sina livsvillkor, vi har kompetens inom området för ungas delaktighet och har lång erfarenhet av att arbeta med ungas inflytande.

# Referenser

Bjurström, E. (1994). Det moderna som tradition. Ungdomskulturforskningens utveckling och problem. I T. Öhlund & G. Bolin (Eds.) *Ungdomsforskning – kritik, reflektioner, och framtida möjligheter*. Stockholm: Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet.

Civildepartementet (1995). *Regeringsbeslut 6. Regleringsbrev för budgetåret 1995/1996 avseende anslag till ungdomsorganisationer m.m.*

Europeiska gemenskapernas kommission (2001). *Nya insatser för Europas ungdom*. Europeiska kommissionens vitbok.

Europeiska gemenskapernas kommission (2005). *European policies concerning youth: Addressing the concerns of young people in Europe - implementing the European Youth Pact and promoting active citizenship*

Europeiska gemenskapernas kommission (2009). *En EU-strategi för ungdomar – Satsa på ungdomars egna möjligheter. En förnyad öppen samordning för ungdomsfrågor*. Meddelande från kommissionen till Rådet, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén.

Inrikesdepartementet (1996). *Regeringsbeslut 57. Uppdrag till Ungdomsstyrelsen att formulera en handlingsplan för att samordna insatser för ungdomar i riskmiljöer i ett antal medelstora kommuner i syfte att stärka det förebyggande arbetet*.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (1999). *Regeringsbeslut 12. Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för verksamhetsåret 2000*.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2000). *Regeringsbeslut 11. Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för verksamhetsåret 2001*.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2005). *Regeringsbeslut 11:5. Ungdomsstyrelsens regleringsbrev för verksamhetsåret 2006*.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008). *Regeringsbeslut 16. Regleringsbrev för budgetåret 2009 avseende Ungdomsstyrelsen, 2008-12-18*

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2010). *Regeringsbeslut 1:7. Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende Ungdomsstyrelsen, 2010-12-16*.

Regeringens proposition 1993/94:135 *Ungdomspolitik*.

Regeringens proposition 1998/99:115 *På ungdomars villkor*.

Regeringens proposition 2004/05:2 *Makt att bestämma - rätt till välfärd*.

Regeringens skrivelse 2007/08:167 *Regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*.

Regeringens skrivelse 2009/10:53 *En strategi för ungdomspolitik*.

Regeringens skrivelse 2009/10:229 *Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja*.

SFS 2007:1140 *Förordning med instruktion för Ungdomsstyrelsen*.

SFS 2011:1602 *Förordning om ändring i förordningen (2007:1140) med instruktion för Ungdomsstyrelsen*.



Statskontoret (2010). *Myndighetsanalys av Ungdomsstyrelsen*.

Ungdomsstyrelsen (1999). *Demokratiska procedurer eller låtsaskrumelurer*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2000a). *Nycklar till inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2000b). *Ungdomsstyrelsens årsredovisning 1999*.

Ungdomsstyrelsen (2001). *Ungdomsstyrelsens samlade insatser för demokrati- och inflytandefrågor under perioden 1994–2000*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2002). *Adressboken 2002. Kommuner och landsting med inflytandeforum för unga*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2003). *Ungdomsstyrelsens årsredovisning 2002*.

Ungdomsstyrelsen (2007). *Fokus 07 – en analys av ungas hälsa och utsatthet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2008). *Fokus 08 – en analys av ungas utsatthet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009a). *Lika olika som lika – om former för lokalt inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009b). *Ungdomsstyrelsens årsredovisning 2008*.

Ungdomsstyrelsen (2010a). *Fokus10 – en analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010b). *Hon hen han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsens (2010c). *Ungdomsstyrelsens årsredovisning 2011*.

Ungdomsstyrelsen (2010d). *Vilja, kunna och förstå. Nationell utbildning i strategier för utveckling av lokal ungdomspolitik*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2011a). *Fokus 11 – en analys av ungas bostadssituation*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2011b). *Gravid i plugget – vad kan skolan göra?* Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2011c). *Öppna verksamheten! – om hbt, normer och inkludering i öppen fritidsverksamhet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

## **Samt rapportserierna:**

Ungdomsstyrelsen (2001, 2002, 2003, 2004). *Ung*

Ungdomsstyrelsen (2006, 2007, 2008, 2009). *Ung idag*

© **Ungdomsstyrelsen 2012**

projektledare **Tiina Ekman**

språkgranskning **Ingrid Bohlin**

omslag **Christián Serrano**

distribution **Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm**

webbplats **[www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se)**

e-post **[info@ungdomsstyrelsen.se](mailto:info@ungdomsstyrelsen.se)**

tfn **08-566 219 00**, fax **08-566 219 98**

# UNGDOMSSTYRELSEN

---

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor.  
Vi ger stöd till föreningsliv och kommuner samt till internationellt samarbete.



**UNGDOMSSTYRELSEN**  
[www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se)